

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การป้องกันปัญหายาเสพติดใน โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 34 อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

2.1 สารเสพติดและยาเสพติด

2.2 แนวคิดในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

2.3 แนวคิดในการดำเนินงานเพื่อป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา

2.1 สารเสพติดและยาเสพติด

2.1.1 ความหมายของยาเสพติด

สำนักงานพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (2550 : 2) ให้ความหมายของยาเสพติด ว่า หมายถึง สารใดก็ตามที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือสารที่สังเคราะห์ขึ้น เมื่อนำเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะ โดยวิธีรับประทาน คม สูบ ฉีด หรือด้วยวิธีการใด ๆ แล้ว ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ ยังจะทำให้เกิดการเสพติดได้ หากใช้สารนั้นเป็นประจำทุกวันหรือวันละหลาย ๆ ครั้ง

ลักษณะสำคัญของสารเสพติด จะทำให้เกิดอาการ และอาการแสดงต่อผู้เสพดังนี้

1. เกิดอาการคือยา หรือต้านยา และเมื่อติดแล้ว ต้องการใช้สารนั้นในปริมาณมากขึ้น

2. เกิดอาการขาดยา ถอนยา หรืออยากยา เมื่อใช้สารนั้นเท่าเดิม ลดลง หรือหยุดใช้

3. มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจ อย่างรุนแรงตลอดเวลา

4. สุขภาพร่างกายทรุดโทรมลง เกิดโทษต่อตนเอง ครอบครัว ผู้อื่น ตลอดจนสังคม และ ประเทศชาติ

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2549 : 1) ให้ความหมายของ ยาเสพติดว่า หมายถึง สารหรือยาที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติหรือจากการสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อบุคคล ใดเสพหรือได้รับเข้าไปในร่างกายซ้ำๆ กันแล้วไม่ว่า ด้วยวิธีใดๆ เป็นช่วงระยะๆ หรือนานติดต่อกัน ก็ตาม จะทำให้บุคคลนั้นต้องตกอยู่ใต้อำนาจหรือเป็นทาสของสิ่งนั้นทางด้านร่างกายและจิตใจหรือ จิตใจเพียงอย่างเดียว ต้องเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อยๆ หรือทำให้สุขภาพของผู้เสพติดเสื่อมโทรมลง

เมื่อถึงเวลาอยากเสพแล้วไม่ได้เสพจะมีอาการผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจหรือเฉพาะทางด้านจิตใจเกิดขึ้นในผู้เสพ

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2545: 1) ได้ให้ความหมายและแบ่งประเภทของสารเสพติดไว้ไว้ว่า ยาหรือสารเคมี หรือวัตถุชนิดใดๆ ที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติหรือจากการสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยวิธีการรับประทาน ดม สูบ นึก หรือวิธีใดๆ ก็ตาม เป็นช่วงระยะเวลาอันติดกันจะทำให้ร่างกายทรุดโทรมและตกอยู่ใต้อำนาจหรือเป็นทาสของสิ่งนั้น ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจหรือจิตใจเพียงอย่างเดียว เนื่องจากต้องเพิ่มขนาดการเสพมากขึ้นเรื่อยๆ เพราะเมื่อเสพเข้าไปสักระยะจะเกิดภาวะดื้อยา ปริมาณยาเดิมไม่สามารถทำให้เมาได้ เมื่อถึงเวลาเสพหากไม่ได้เสพจะทำให้เกิดอาการขาดยา ทำให้ทรมานทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจหรือจิตใจเพียงอย่างเดียว

2.1.2 ประเภทของยาเสพติด

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2549 : 2-5) ได้แบ่งประเภทของยาเสพติดออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. ประเภทของยาเสพติด จำแนกตามการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท แบ่งเป็น 4 ประเภท

1.1 ประเภทกดประสาท ได้แก่ ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน ยานอนหลับ ยากล่อมประสาท เครื่องดื่มมีเมา ทุกชนิด รวมทั้ง สารระเหย เช่น ทินเนอร์ แล็กเกอร์ น้ำมันเบนซิน กาว เป็นต้น มักพบว่าผู้เสพติดมี ร่างกายซูบซีด ผอมเหลือง อ่อนเพลีย ฟุ้งซ่าน อารมณ์ เปลี่ยนแปลงง่าย

1.2 ประเภทกระตุ้นประสาท ได้แก่ ยาบ้า ยาอี กระท่อม โคลเคน มักพบว่าผู้เสพติดจะมีอาการหงุดหงิด กระวนกระวาย หวาดระแวง บางครั้งมีอาการคลุ้มคลั่ง หรือทำในสิ่งที่คนปกติไม่กล้าทำ เช่น ทำร้ายตนเอง หรือฆ่าผู้อื่น เป็นต้น

1.3 ประเภทหลอนประสาท ได้แก่ แอลเอสดี และ เห็ดขี้ควาย เป็นต้น ผู้เสพติดจะมีการประสาทหลอน ฝันเพื่องเห็นแสงสีวิจิตรพิสดาร หูแว่ว ได้ยินเสียง ประหลาดหรือเห็นภาพหลอนที่น่าเกลียดน่ากลัว ควบคุมตนเองไม่ได้ ในที่สุดมักป่วยเป็นโรคจิต

1.4 ประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน คือทั้งกระตุ้นกดและหลอนประสาทรวมกัน ได้แก่ ผู้เสพติดมักมีอาการหวาดระแวง ความคิดสับสนเห็นภาพลวงตา หูแว่ว ควบคุมตนเองไม่ได้และป่วยเป็นโรคจิตได้

2. แบ่งตามแหล่งที่มา แบ่งตามแหล่งที่เกิด ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 ยาเสพติดธรรมชาติ คือ ยาเสพติดที่ผลิตมาจากพืช เช่น ฝิ่น มอร์ฟีน กระท่อม กัญชา เป็นต้น

2.2 ยาเสพติดสังเคราะห์ คือ ยาเสพติดที่ผลิตขึ้นด้วยกรรมวิธีทางเคมี เช่น เฮโรอีน ยาบ้า ยาไอซ์ เอ็คตาซี เป็นต้น

3. แบ่งตามกฎหมาย แบ่งตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1.1 ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 1 ได้แก่เฮโรอีน แอลเอสดี แอมเฟตามีน หรือยาบ้า ยาไอซ์ หรือ ยาเลิฟ

1.2 ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 2 ยาเสพติดประเภทนี้สามารถนำมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการแพทย์ได้ แต่ต้องใช้ภายใต้การควบคุมของแพทย์ และใช้เฉพาะกรณีที่เป็นที่จำเป็นเท่านั้น ได้แก่ ผื่นมอร์ฟีน โคเคน หรือ โคคาอิน โคลีนีน และเมทาโดน

1.3 ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 3 ยาเสพติดประเภทนี้ เป็นยาเสพติดให้โทษที่มียาเสพติดประเภทที่ 2 ผสมอยู่ด้วย มีประโยชน์ทางการแพทย์ การนำไปใช้เพื่อจุดประสงค์อื่น หรือเพื่อเสพติด จะมีบทลงโทษกำกับไว้ ยาเสพติดประเภทนี้ ได้แก่ ยาแก้ไอ ที่มีตัวยาโคลีนีน ยาแก้ท้องเสียที่มีฝิ่น ผสมอยู่ด้วย ยาฉีกระงับปวดต่าง ๆ เช่น มอร์ฟีน เพทิดีน ซึ่งสกัดมาจากฝิ่น

1.4 ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 4 คือสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 1 หรือประเภทที่ 2 ยาเสพติดประเภทนี้ไม่มีการนำมาใช้ประโยชน์ในการบำบัดโรคแต่อย่างใด และมีบทลงโทษกำกับไว้ด้วย ได้แก่ น้ำยาอะเซติกแอนไฮไดรด์ และอะเซติลคลอไรด์ ซึ่งใช้ในการเปลี่ยนมอร์ฟีนเป็นเฮโรอีน สารคลอซูโคอีเฟดรีน สามารถใช้ในการผลิตยาบ้าได้ และวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทอีก 12 ชนิด ที่สามารถนำมาผลิตยาไอซ์และยาบ้าได้

1.5 ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 5 เป็นยาเสพติดให้โทษที่มีได้เข้าข่ายอยู่ในยาเสพติดประเภทที่ 1 ถึง 4 ได้แก่ ทุกส่วนของพืช กัญชา ทุกส่วนของพืช กระช่อม เห็ดขี้ควาย เป็นต้น

2.1.3 สาเหตุการติดยาเสพติด

สันชัย วสุนธรา (2549 : 10 – 13) ได้สรุปสาเหตุของการติดยาเสพติด ไว้ 3 สาเหตุดังนี้

1. สาเหตุที่เกิดจากความรู้อาจไม่ถึงการณ์ จำแนกตามการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท แบ่งเป็น 4 ประเภท

1.1 ออยากทดลอง เกิดจากความอยากรู้อยากเห็นซึ่งเป็นนิสัยของคนโดยทั่วไป และโดยที่ไม่คิดว่าตนจะติดสิ่งเสพติดนี้ได้ จึงไปทำการทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้น ในการทดลองใช้ครั้งแรกๆ อาจมีความรู้สึกดีหรือไม่ดีก็ตาม ถ้ายังไม่ติดสิ่งเสพติดนั้น ก็อาจประมาณ ไปทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้นอีก จนใจที่สุกก็ติดสิ่งเสพติดนั้น หรือถ้าไปทดลองใช้สิ่งเสพติดบางชนิด เช่น เฮโรอีน แม้จะเสพเพียงครั้งเดียว ก็อาจทำให้ติดได้

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ห้องสมุดวิจัย
วันที่..... 25 ก.ค. 2555
เลขทะเบียน..... 246329
เลขเรียกหนังสือ.....

1.2 ความตึกะนอนง คนบางคนมีความตึกะนอนง ชอบพูดอวดเก่งเป็นนิสัย โดยเฉพาะวัยรุ่นมักจะมีนิสัยดังกล่าว คนพวกนี้อาจแสดงความเก่งกล้าของตน ในกลุ่มเพื่อนโดยการแสดงการใช้สิ่งเสพย์ติดชนิดต่างๆ เพราะเห็นแก่ความสนุกสนาน ตื่นเต้น และให้เพื่อนฝูงยอมรับว่าตนเก่ง โดยมีได้คำนึง ถึงผลเสียหาย หรือ อันตรายที่จะเกิดขึ้นในภายหลังแต่อย่างไร ในที่สุดตนเองก็กลายเป็นคนติดสิ่งเสพย์ติดนั้น

1.3 การชักชวนของคนอื่น อาจเกิดจากการเชื่อตามคำชักชวนโฆษณาของผู้ขายสินค้าที่เป็นสิ่งเสพย์ติดบางชนิด เช่น ยากระตุ้นประสาทต่างๆ ยาขยัน ยาฆ่า ยาบ้า เป็นต้น โดยผู้ขายโฆษณาสรรพคุณของสิ่งเสพย์ติดนั้นว่ามีคุณภาพดีสารพัดอย่างเช่น ทำให้มีกำลังวังชา ทำให้มีจิตใจแจ่มใส ทำให้มีสุขภาพดี ทำให้มีสติปัญญาดี สามารถรักษาโรคได้บางชนิด เป็นต้น ผู้ที่เชื่อคำชักชวนโฆษณาดังกล่าวจึงไปซื้อตามคำชักชวนของเพื่อนฝูง ซึ่งโดยมากเป็นพวกที่ติดสิ่งเสพย์ติดนั้นอยู่แล้ว ด้วยความเกรงใจเพื่อนหรือเชื่อเพื่อน หรือต้องการแสดงว่าตัวเป็นพวกเดียวกับเพื่อน จึงใช้สิ่งเสพย์ติดนั้น

2. สาเหตุที่เกิดจากการถูกหลอกลวง ปัจจุบันนี้มีผู้ขายสินค้าประเภทอาหาร ขนม หรือเครื่องคัมบังรายใช้สิ่งเสพย์ติดผสมลงในสินค้าที่ขาย เพื่อให้ผู้ซื้อสินค้านั้นไปรับประทานเกิดการติดอยากมาซื้อไปรับประทานอีก ซึ่งในกรณีนี้ ผู้ซื้ออาหารนั้นมารับประทาน จะไม่รู้สึกรู้ว่าตนเองเกิดการติดสิ่งเสพย์ติดขึ้นแล้ว รู้แต่เพียงว่าอยากรับประทานอาหาร ขนม หรือเครื่องคัมบังที่ซื้อจากร้านนั้น ๆ กว่าที่จะทราบก็ต่อเมื่อตนเองรู้สึกผิด ตั้งเกิดต่อความต้องการ จะซื้ออาหารจากร้านนั้นมารับประทานหรือต่อเมื่อมีอาการเสพย์ติดรุนแรง และมีสุขภาพเสื่อมลง

3. สาเหตุที่เกิดจากความเจ็บป่วย

3.1 คนที่มีอาการเจ็บป่วยทางกายเกิดขึ้นเพราะสาเหตุต่างๆ เช่น ได้รับบาดเจ็บรุนแรง เป็นแผลเรื้อรัง มีความเจ็บปวดอยู่เป็นประจำ เป็นโรคประจำตัวบางอย่าง เป็นต้น ทำให้ได้รับทุกข์ทรมานมาก หรือเป็นประจำ จึงพยายามแสวงหาวิธีที่จะช่วยเหลือตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทรมานนั้นซึ่งวิธีหนึ่งที่ทำได้ง่ายคือ การรับประทานยาที่มีฤทธิ์ระงับอาการเจ็บปวดนั้นได้ ซึ่งไม่ใช่เป็นการรักษาที่เป็นต้นเหตุของความเจ็บป่วย เพียงแต่ระงับอาการเจ็บปวดให้หมดไปหรือลดน้อยลงได้ชั่วคราว เมื่อฤทธิ์ยาหมดไปก็จะกลับเจ็บปวดใหม่ ผู้ป่วยก็จะใช้ยานั้นอีก เมื่อทำเช่นนี้ไปนานๆ เกิดอาการติดยานั้นขึ้น

3.2 ผู้ที่มีจิตใจไม่เป็นปกติ เช่น มีความวิตก กังวล เครียด มีความผิดหวังในชีวิต มีความเศร้าสลดเสียใจ เป็นต้น ทำให้สภาวะจิตใจไม่เป็นปกติจนเกิดการป่วยทางจิตขึ้น จึงพยายามหาหรือสิ่งเสพย์ติดที่มีฤทธิ์สามารถคลายความเครียดจากทางจิตได้ชั่วคราวหนึ่งมารับประทาน แต่ไม่ได้รับการ

ที่ต้นเหตุเมื่อยาหมดฤทธิ์ จิตใจก็จะกลับเครียดอีก และผู้ป่วยก็จะเสพลิงเสพย์ติด ถ้าทำเช่นนี้ไปเรื่อยๆ ก็จะทำให้ผู้นั้นติดยาเสพย์ติดในที่สุด

3.3 การไปซื้อยามารับประทานเองโดยไม่ทราบสรรพคุณยาที่แท้จริงขนาดยาที่ควรรับประทาน การรับประทานยาเกินจำนวนกว่าที่แพทย์ได้สั่งไว้ การรับประทานยาบางชนิดมากเกินไปขนาด หรือรับประทานติดต่อกันนานๆ บางครั้งอาจมีอาการถึงตายได้ หรือบางครั้งทำให้เกิดการเสพลิงติดยานั้นได้

4. สาเหตุอื่นๆ การอยู่ใกล้แหล่งขายหรือใกล้แหล่งผลิต หรือ เป็นผู้ขายหรือผู้ผลิตเอง จึงทำให้มีโอกาสติดสิ่งเสพย์ติดให้โทษนั้นมากกว่าคนทั่วไป เมื่อมีเพื่อนสนิทหรือพี่น้องที่ติดสิ่งเสพย์ติดอยู่ ผู้นั้นย่อมได้เห็นวิธีการเสพลิงของผู้ที่อยู่ใกล้ชิด รวมทั้งได้เห็นพฤติกรรมต่างๆ ของเขาด้วย และยังสามารถรับคำแนะนำหรือชักชวนจากผู้เสพลิงด้วย จึงมีโอกาสติดได้

4.1 คนบางคนอยู่ในสภาพที่มีปัญหา เช่น ว่างงาน ยากจน ค่าใช้จ่ายเพิ่มโดยมีรายได้อลดลง หรือคงที่มีหนี้สินมาก ฯลฯ เมื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ได้ก็หันไปใช้สิ่งเสพย์ติด ช่วยผ่อนคลายความรู้สึก ในความทุกข์ยากต่างเหล่านี้ แม้จะรู้ว่า เป็นชั่วคราวช่วยยามก็ตาม เช่น กลุ่มใจที่เป็นหนี้คนอื่นก็ไปกินเหล้า หรือ สูบกัญชาให้เมาเพื่อที่จะได้ลืมเรื่องหนี้สิน บางคนต้องการรายได้เพิ่มขึ้น โดยพยายามทำงานให้หนัก และมากขึ้นทั้ง ๆ ที่ร่างกายอ่อนเพลียมากจึงรับประทานยากระตุ้นประสาทเพื่อให้สามารถทำงานต่อไปได้ เป็นต้น ถ้าทำอยู่เป็นประจำทำให้ติดสิ่งเสพย์ติดนั้นได้

4.2 การเลียนแบบ การที่ไปเห็นผู้ที่ตนสนิทสนมรักใคร่เหมือนเพื่อน จึงเห็นว่าเป็นสิ่งน่าลอง เป็นสิ่งโก้เก๋ เป็นสิ่งแสดงความเป็นพวกเดียวกัน จึงไปทดลองใช้สิ่งเสพย์ติดนั้นจนติด

4.3 คนบางคนมีความผิดหวังในชีวิตตนเอง ผิดหวังในชีวิตครอบครัวหรือผิดหวังในชีวิตสังคม เพื่อเป็นการประชดตนเองหรือคนอื่น จึงไปใช้สิ่งเสพย์ติดจนติดทั้งๆ ที่ทราบว่าเป็นสิ่งไม่ดีก็ตาม

2.1.4 สาเหตุการแพร่ระบาดของยาเสพลิงติด

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพลิงติด (2544: 15-16) กล่าวถึงสาเหตุสำคัญ 2 ประการที่ทำให้ปัญหาเสพลิงติดในสถานศึกษาแพร่ระบาดอย่างรุนแรงในสถานศึกษา ดังนี้

1. ปัจจัยด้านเกี่ยวกับตัวนักเรียนหรืออุปสงค์ ได้แก่

1.1 วัยของนักเรียน เนื่องจากนักเรียน นักศึกษาอยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งมีความเจริญเติบโตทางร่างกายอย่างรวดเร็วแต่มีจิตใจอ่อนไหว ขาดความหนักแน่น มั่นคง ขาดประสบการณ์ อยากรู้ อยากลอง ชอบเสี่ยงภัยและแสวงหาความสนุกสนาน โดยขาดความยั้งคิด วัยรุ่นจึงเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพลิงติดสูงกว่าวัยอื่น ๆ

1.2 การเปลี่ยนแปลงวิธีการเสพ เพื่อให้การเสพยาออกฤทธิ์อย่างรวดเร็วและรุนแรง เช่น การเสพยาบ้าจากการกิน เปลี่ยนเป็นการสูบหรือเผาหรือสูดควัน ยาจะออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทอย่างรวดเร็ว ภายใต้อายุ 8 วินาที ผู้เสพยาจะมีการเมาเคลิ้ม สนุกสนานอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดจิตใจในฤทธิ์ของยาได้ง่าย

1.3 ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ ครอบครัว ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการใช้ยาเสพติดของนักเรียน กล่าวคือ ครอบครัวที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจทำให้บิดามารดาต้องทำงานจนไม่มีเวลาเพียงพอให้ลูก การขาดความรักความอบอุ่นในครอบครัว พ่อแม่หย่าร้าง ขาดคนคอยอบรมเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด ทำให้ขาดตัวแบบที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิต ย่อมส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมในการใช้สารเสพติดของนักเรียน และในบางครอบครัวที่มีการใช้ยาเสพติดเป็นประจำ เช่น ครอบครัวของผู้ใช้แรงงาน กรรมกร เกษตรกร ชาวไร่ ชาวนา ผู้ประกอบอาชีพในเวลากลางคืน นักเรียนที่อยู่ในครอบครัวเช่นนี้ จะรู้สึกคุ้นเคยกับการใช้ยาเสพติดและไม่เห็นว่าเป็นเรื่องเสียหาย

1.4 อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน เนื่องจากนักเรียนต้องการได้รับการยอมรับจากเพื่อน ต้องการเป็นจุดเด่น และเป็นที่รักในกลุ่มเพื่อน จึงยินดีที่จะใช้ยาเสพติดร่วมกัน นอกจากนี้ยังพบว่าการใช้ยาเสพติดครั้งแรกของนักเรียนเกือบทุกคนที่เสพยา เพื่อนจะมีบทบาทในการจัดหาเสพยาให้ทดลองเสพยา

2. ปัจจัยด้านเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นยาเสพติดหรืออุปทาน

2.1 มีแหล่งจำหน่ายยาเสพติดบริเวณรอบโรงเรียน เช่น โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตชุมชนแออัดหรือหนาแน่นหรือใกล้ชุมชนที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติด โดยมีแหล่งจำหน่ายเป็นบ้านห้องเช่า ร้านค้า ตลาด สถานบริการน้ำมัน คิวมอเตอร์ไซค์ และแหล่งจำหน่ายที่เป็นบุคคล โดยนักเรียนจะซื้อจากแหล่งเหล่านี้แล้วนำไปเสพในโรงเรียน

2.2 มีบุคคลจำหน่ายยาเสพติดในโรงเรียนนอกเหนือจากนักเรียน เป็นบุคคลที่สามารถเข้าออกโรงเรียนได้โดยไม่เป็นที่สังเกตของยามรักษาการณ์และครูเวร ครู อาจารย์ นักการภารโรง พ่อค้า แม่ค้าที่จำหน่ายอาหารในโรงเรียน คิษย์เก่าหรือผู้มาติดต่อกับทางโรงเรียน เป็นต้น

2.3 นักเรียนนำเข้ามาขายให้เพื่อนในโรงเรียน ซึ่งจำแนกได้ 2 ลักษณะ

2.3.1 นักเรียนที่ติดยาเสพติดนำเข้ามาจำหน่ายในโรงเรียน โดยหวังได้เงินเพื่อนำไปซื้อยาเสพติดหรือได้เสพยาเป็นของแถมเมื่อจำหน่ายได้ตามเป้า หากโรงเรียนปล่อยให้มึนนักเรียนติดยาเสพติดในโรงเรียน นักเรียนเหล่านี้จะพัฒนาไปเป็นนักค้ารายย่อยในที่สุด

2.3.2 นักเรียนที่ไม่ได้ติดยาเสพติดแต่ลักลอบนำเข้ามาจำหน่ายในโรงเรียน นักเรียนเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการค้ายาเสพติดนอกโรงเรียน หากไม่ดำเนินการแก้ไขโรงเรียนจะกลายเป็นแหล่งกระจายยาเสพติดที่ไม่ปลอดภัยที่สุดสำหรับนักค้ารุ่นเยาว์

2.4 พัฒนาการของระบบการขายตรง จากแต่เดิมผู้เสพต้องไปซื้อยาเสพติดตามแหล่งต่างๆ แต่เนื่องจากปัจจุบันนักเรียนเป็นกลุ่มใหญ่ที่มีอำนาจซื้อยาเสพติด จึงตกเป็นเป้าหมายของการขายตรง โดยนักเรียนจะชักชวนเพื่อนๆ ให้ลองเสพโดยไม่ต้องซื้อก่อน เมื่อคิดแล้วจึงให้เป็นผู้จำหน่ายต่อไปจนกลายเป็นวงจร

2.2 แนวคิดในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

2.2.1 นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ.2540-2544)

นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ.2540-2544) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานได้ดังนี้

1. ทุกหน่วยงานที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการต้องดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการอย่างจริงจัง โดยให้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานจากประชาชนด้วย
2. สื่อที่กระทรวงศึกษาธิการผลิตใช้ในการป้องกันยาเสพติดจะต้องมีคุณภาพเหมาะสมกับเยาวชน โดยให้เน้นความน่าสนใจ น่าหยิบ น่าอ่าน ได้เนื้อหาสาระและไม่ยืดเยื้อเกินไป
3. ทุกหน่วยงาน จะต้องมีการป้องกันยาเสพติดอย่างชัดเจน เพื่อให้รัฐบาลสามารถยอมรับและสนับสนุนงบประมาณตามความจำเป็นของโครงการ
4. โครงการใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยทำมาก่อนให้ทุกหน่วยงานพิจารณากำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนและทำการทดลองเพื่อศึกษาผลกระทบก่อนที่จะทำการขยายผล
5. กระทรวงสาธารณสุขควรร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ ในการช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาโดยเฉพาะยาบ้า และในทางปฏิบัติควรจะทุ่มเทงบประมาณไปที่เด็กเล็กมากกว่าเด็กโต
6. สถานศึกษาจะต้องสร้างระบบการดำเนินงาน ด้านการป้องกันยาเสพติดให้เข้มแข็งพร้อมกับให้มีโครงการแนะแนวด้วย
7. งบประมาณสำหรับการป้องกัน แก้ไขปัญหายาเสพติดควรให้ทุกกรมตั้งงบประมาณไว้ในแผนงานป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยไม่ต้องแบ่งอยู่กับงบประมาณอื่น ซึ่งสำนักงบประมาณเห็นชอบด้วยแล้ว

ดังนั้นคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการ (2539: 11) ได้กำหนดกรอบนโยบายด้านการป้องกันยาเสพติดสำหรับแผนพัฒนา ระยะที่ 8 ภายใต้เงื่อนไขของข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรไว้ดังนี้

1. ให้สถานศึกษาทุกแห่งถือว่าการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้ยาเสพติดในกลุ่มนักเรียน นักศึกษาเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งของสถานศึกษา ทั้งนี้ให้รวมถึงภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือดูแลนักเรียน นักศึกษาที่ติดยาเสพติดด้วย

2. ให้ดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนครบวงจร นับตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร สื่อ วิธีการสอน และกิจกรรมของสถานศึกษา เน้นการฝึกทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเยาวชนเพื่อผลทางการพัฒนาบุคลิกภาพ

3. สนับสนุนให้สถานศึกษาทุกสังกัดจัดกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกาย การเล่นกีฬา ตลอดจนกิจกรรมทางเลือกอื่นๆ เน้นการให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้เวลาว่างไปในทางสร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพอนามัย เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเองและความมั่นคงทางอารมณ์ และความสามัคคีในหมู่คณะ

4. ส่งเสริมให้สถานศึกษาปรับปรุงสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของสถานศึกษาให้เยาวชนในสถานศึกษามีพัฒนาการให้ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

5. ให้มีการพัฒนาระบบบริหารจัดการ ตลอดจนสนับสนุนทางวิชาการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษา เน้นการทำงานในระบบเครือข่าย

2.2.2 แผนป้องกันยาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2540-2544

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดแผนป้องกันยาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ ในช่วงระยะเวลาปี พ.ศ.2540-2544 ไว้ดังนี้

1. การให้การศึกษาและเผยแพร่ความรู้

สาระสำคัญ

การดำเนินงานภายใต้แผนนี้ มุ่งที่จะใช้กระบวนการทางการศึกษาและการฝึกอบรมเป็นมาตรการหลักในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด สร้างความตระหนักในปัญหาและภาระหน้าที่ต่อตนเองและสังคม ตลอดจนเสริมสร้างทักษะในการเลือกทางดำรงชีวิตที่เหมาะสมและปลอดภัยจากการติดยาเสพติด

วัตถุประสงค์

1. ให้อาจารย์แนะแนว ครู/อาจารย์ประจำชั้น และครู/อาจารย์ประจำวิชาต่างๆอย่างน้อย โรงเรียนละ 1 คน มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดเป็นอย่างดี และมีความตระหนักในความจำเป็นที่ต้องดำเนินการป้องกันเยาวชนในสถานศึกษา ตลอดจนมีความรู้เกี่ยวกับมาตรการป้องกัน

2. ให้นักเรียน นักศึกษามีโอกาสได้รับรู้ข่าวสารข้อมูลและได้รับการกระตุ้นเตือนบ่อยๆ หรือเป็นประจำ จากกิจกรรมหลากหลายรูปแบบของสถานศึกษา

3. ให้นักเรียน นักศึกษาทุกคนมีโอกาสได้รับการฝึกฝนทักษะทางชีวิตบางประการที่จะช่วยให้สามารถที่จะดำเนินชีวิตด้วยรุ่นได้โดยไม่ติดยาเสพติด

มาตรการดำเนินงาน

1. ส่งเสริมให้ทุกหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาในทุกระดับ ดำเนินโครงการทั้งโดยตรงและทางอ้อม เพื่อสร้างความเข้าใจ ความรู้และความตระหนักในปัญหาเสพติดแก่ ครู/อาจารย์แนะแนว ครู/อาจารย์ประจำวิชาในสถานศึกษาในสังกัด

2. ส่งเสริมให้สถานศึกษา และองค์กรทางการศึกษาในท้องถิ่นจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นเตือน สร้างความสำนึกเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาเสพติด ทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน โดยที่นักเรียน นักศึกษา ได้มีประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม

3. สนับสนุนให้สถาบันราชภัฏ (มหาวิทยาลัยราชภัฏในปัจจุบัน) และสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นจัดระบบในการป้องกันยาเสพติดให้มีศักยภาพเพียงพอเพื่อให้การสนับสนุนเชิงวิชาการแก่สถานศึกษาในท้องถิ่น

4. ดำเนินการพัฒนากระบวนการและเครื่องมือในการฝึกอบรมทักษะชีวิตที่จำเป็นให้แก่ นักเรียน นักศึกษา เพื่อป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติด เพื่อการทดลองและเผยแพร่ขยายผลต่อไป

5. ส่งเสริมสนับสนุนการผลิตและพัฒนาสื่อการสอน แบบเรียน และเอกสารสิ่งพิมพ์ เพื่อการป้องกันปัญหาเสพติดให้มีคุณภาพ และเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการใช้และตรงกลุ่มเป้าหมาย

6. ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาต่างๆ จัดบริการแนะแนวเชิงรุก โดยการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพและฝึกอบรมทักษะชีวิต สำหรับนักเรียนและนักศึกษาให้มากขึ้น

2. การพัฒนาสภาพแวดล้อมและกิจกรรมทางเลือก

สาระสำคัญของแผน

มุ่งให้สถานศึกษาเป็นสถานที่เยาวชนสามารถเจริญเติบโตได้ตามธรรมชาติและสามารถมีพัฒนาการทางด้านสังคม อารมณ์ จิตใจ และร่างกายได้อย่างเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี เช่น การมีสถานที่ร่มรื่น สวยงาม ปราศจากสิ่งรบกวนและปลอดภัย สภาพสังคมมีทางเลือกที่สร้างสรรค์ไว้รองรับความแตกต่างระหว่างบุคคลอย่างเพียงพอ

วัตถุประสงค์

1. ให้หน่วยงานทางการศึกษาทุกสังกัดจัดสถานศึกษาให้มีบรรยากาศธรรมชาติที่ร่มรื่น ปลอดภัย เหมาะแก่การเรียนรู้และพัฒนาการอย่างมีความสุข

2. ให้นักเรียน นักศึกษาทุกคนมีโอกาสเลือกเข้าร่วมกิจกรรมที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ โดยมีส่วนร่วมตลอดเวลาทั้งวันที่อยู่ในสถานศึกษาเพื่อลดเวลาว่างและบรรยากาศเฉื่อยชา

มาตรการดำเนินงาน

1. ผลักดันนโยบายปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยให้การสนับสนุนแก่สถานศึกษาทั้งทางด้านวิชาการ และทรัพยากรเพื่อดำเนินการพัฒนาสิ่งแวดล้อม โครงสร้างของสถานศึกษาให้มีความร่มรื่นปลอดภัย เหมาะแก่การเรียนรู้และพัฒนาการ

2. สนับสนุนให้สถานศึกษามีความพร้อม จัดกิจกรรมออกกำลังกายและกีฬาอย่างกว้างขวางและเป็นประจำ

3. ส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกแห่ง จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมกลุ่มสนใจ กิจกรรมนันทนาการและกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพและความสามารถให้มีความหลากหลายสำหรับนักเรียน นักศึกษา

3. การพัฒนาการบริหารและการจัดการ

สาระสำคัญของแผน

มุ่งให้สถานศึกษาพัฒนาโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของหน่วยงานต่างๆ ในกระทรวงศึกษาธิการให้มีระบบที่เหมาะสม โดยมีการประสานงาน เป็นเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้การดำเนินงานป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดของหน่วยงานต่างๆ ในกระทรวงศึกษาธิการประสานสอดคล้องและร่วมมือกันดำเนินงานในระบบเครือข่าย

2. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้รับการสนับสนุนเชิงวิชาการและงบประมาณตามความจำเป็น

3. ให้มีการประสานแผนงานป้องกันยาเสพติดระหว่างหน่วยงานในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อขจัดปัญหาซ้ำซ้อนในทางปฏิบัติ และหาข้อยุติที่เหมาะสมเกี่ยวกับงบประมาณและกลยุทธ์ในการทำงาน

มาตรการดำเนินงาน

1. ให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างบุคลากรระดับบริหารและระดับปฏิบัติการในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

2. ส่งเสริมให้หน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยเฉพาะในระดับกรมให้มีเจ้าหน้าที่ หรือคณะบุคคลรับผิดชอบโดยตรงต่อการดำเนินการในโครงการป้องกันยาเสพติดของสถานศึกษาหรือองค์กรในสังกัดของตนในฐานะศูนย์ข้อมูลเชิงบริหารและจัดการ เช่น การจัดทำเนียบบริหารและบุคลากร เป็นต้น

3. สนับสนุนให้มีการตรวจและติดตามงานป้องกันยาเสพติด เป็นภารกิจหนึ่งของการตรวจราชการและเยี่ยมเยือนพิเศษของกระทรวงศึกษาธิการ

4. สนับสนุนให้หน่วยงานที่รับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการมีงบประมาณเพื่อการบริหารและจัดการ ตลอดจนการพัฒนากระบวนและประสานงานในเครือข่ายเพียงพอ

4. การพัฒนาบุคลากร

สาระสำคัญของแผน

มุ่งที่จะส่งเสริมหรือพัฒนาบุคลากรผู้รับผิดชอบในด้านการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในการวางแผน กำหนดแนวทางในการดำเนินงานกับการศึกษา และฝึกอบรมแก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถเป็นแกนนำในการดำเนินงานได้

วัตถุประสงค์

1. ส่งเสริมให้หน่วยงานต่างๆ ตลอดจนสถานศึกษาทุกสังกัดมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมทำหน้าที่เป็นแกนนำการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
2. เผยแพร่ความรู้และข้อมูล มาตรการใหม่ๆ ในด้านการป้องกันแก้ไขยาเสพติดให้ผู้รับผิดชอบโครงการป้องกัน
3. ส่งเสริมบุคลากรที่รับผิดชอบด้านการป้องกันและวิทยาการของโครงการมีโอกาสได้รับประสบการณ์และความรู้ใหม่ๆ โดยทางตรงจากการร่วมประชุมสัมมนาและศึกษาดูงานทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ

มาตรการดำเนินงาน

1. จัดอบรมวิทยาการแกนนำสำหรับหน่วยงานต่างๆ เพื่อเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมป้องกันยาเสพติดแก่กลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบในหน่วยงานนั้นๆ
2. การอบรมแกนนำเยาวชน นักเรียน นักศึกษา ผู้นำชุมชน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เพื่อเป็นกลไกสร้างความตระหนักในปัญหาและสร้างความสำนึกเกี่ยวกับภารกิจที่จะต้องช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
3. ส่งเสริมให้มีการประชุมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตการศึกษาทั้ง 12 เขต และกรุงเทพมหานคร
4. จัดงบประมาณหรือทุนสนับสนุนให้วิทยากรหลักและเจ้าหน้าที่แกนนำสถานศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการไปศึกษาดูงานต่างประเทศ
5. ให้การสนับสนุนด้านกำลังใจและสวัสดิการแก่ครู อาจารย์และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ เพื่อเป็นแรงจูงใจในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

5. การรณรงค์ป้องกันยาเสพติด

สาระสำคัญของแผน

มุ่งเผยแพร่ความรู้และสร้างความตระหนัก โดยอาศัยกลไกและสื่อชนิดต่างๆ นอกเหนือจากการสอนและอบรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษามีโอกาสรับทราบข่าวสารข้อมูลความรู้และกระตุ้นเตือนบ่อยๆ หรือเป็นประจำเกี่ยวกับปัญหาและพิษภัยที่เกิดจากการใช้และติดยาเสพติด ตลอดจนมีความรู้ในการป้องกันตนเองและสังคมจากปัญหาเสพติด
2. เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อสร้างความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในชุมชน โดยอาศัยกลไกและสื่อชนิดอื่น

มาตรการดำเนินงาน

1. สนับสนุนให้สถานศึกษาร่วมกับองค์กรในท้องถิ่น จัดกิจกรรมรณรงค์ตาม โอกาสโดยให้นักเรียน นักศึกษามีส่วนร่วมในการแสดงออก
2. ส่งเสริมในการจัดกิจกรรมการกุศลเพื่อป้องกันยาเสพติด การประกวดความสามารถในด้านต่างๆ และนิทรรศการ
3. ผลิตและพัฒนาสื่อเพื่อการรณรงค์ที่ได้มาตรฐานที่มีคุณภาพเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาและองค์กรต่าง ๆ

2.3 แนวคิดในการดำเนินงานเพื่อป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา

การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดของประเทศ มุ่งเน้นการดำเนินการในกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นอันดับแรก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการป้องกันในสถานศึกษา ในการดำเนินงาน ได้นำแนวคิดของการป้องกันยาเสพติดในรูปแบบของจิตวิทยาสังคม (Psycho-Social Model) ผสมผสานกับแนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กและเยาวชนให้มีชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุขและมีคุณภาพ อันได้แก่การสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน

สำหรับการสร้างภูมิคุ้มกันตามความหมายทางพฤติกรรมศาสตร์ หมายถึง การสร้างหรือการพัฒนาบุคคลให้มีความรู้หรือความสามารถในการดำรงชีวิตในสภาพสังคม สภาพแวดล้อมต่างๆ ได้อย่างมั่นคงและเข้มแข็ง โดยปลอดภัยจากอบายมุขต่างๆ มีความสามารถในการตัดสินใจหรือพฤติกรรมต่อปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2.3.1 กลยุทธ์ในการดำเนินงาน

1. ใช้แนวคิดของการมีส่วนร่วมของบุคลากรหลายฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน ครู/อาจารย์ นักเรียน ชุมชน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพราะปัญหาสาเหตุเป็นปัญหาที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกัน มิใช่เป็นปัญหาของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด โดยเฉพาะ
2. การป้องกันและแก้ไขปัญหา ให้ดำเนินการผสมผสานทั้งมาตรการป้องกันการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพ และการปราบปรามยาเสพติด ตามสภาพความรุนแรงของปัญหาในแต่ละพื้นที่
3. จำแนกพื้นที่ตามระดับความรุนแรงของปัญหา เช่น ระดับรุนแรง ระดับปานกลาง ระดับเบา และจำแนกกลุ่มเป้าหมายตามลักษณะพฤติกรรม เช่น นักเรียนที่ไม่เคยใช้ยา นักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้ยา นักเรียนที่ใช้ยาเสพติดและนักเรียนที่ค้ายาเสพติด

2.3.2 วิธีการดำเนินงานเพื่อป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา

1. การให้การศึกษาก็คือเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด และการป้องกัน โดยบรรจุไว้ในหลักสูตรการศึกษาระดับชั้นต่างๆ จุดมุ่งหมายของการให้การศึกษานี้ กล่าวได้ว่าในระยะสั้น คือการป้องกันการใช้ยาเสพติด และในระยะยาวคือ การสร้างนิสัย การพัฒนาสติปัญญาและจิตใจ การส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองและการปลูกฝังทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนี้ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดองค์ประกอบพื้นฐานในการสร้างภูมิคุ้มกันการใช้ยาในทางที่ผิดไว้ 6 ประการ คือ

ก. การส่งเสริมการนับถือตนเอง (Self-Esteem) เป็นการส่งเสริมให้บุคคลรู้สึกว่าคุณค่า มีประโยชน์ มีความสามารถ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันการใช้ยาเสพติด

ข. การส่งเสริมความสัมฤทธิ์ผล (Achievement) เป็นการส่งเสริมให้บุคคลประสบความสำเร็จ ได้รับการยกย่อง ได้รับความอบอุ่นใจ

ค. การส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกมีจุดหมาย (A Sense of Purpose) เป็นการส่งเสริมให้บุคคลมีความสำนึกในคุณค่าของมนุษย์ สร้างสรรค์เป้าหมาย เกิดพลังที่จะผลักดันตนเองให้ไปสู่เป้าหมายนั้น โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

ง. การส่งเสริมความเคารพตนเองและผู้อื่นและเกียรติภูมิของบุคคล (Respect for Self and Other and Individual Dignity) เป็นการส่งเสริมประสบการณ์ที่เหมาะสมกับความสามารถ ความสนใจ ความถนัดของบุคคลในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ตลอดจนให้การยกย่องผู้อื่น

จ. การพัฒนาทักษะส่วนตัวและทักษะทางสังคม (Personal and Social Skill) เป็นการฝึกฝนให้เกิดทักษะในการคิด การอ่าน การใช้เหตุผล การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การประกอบอาชีพ การติดต่อระหว่างบุคคล การทำงานเป็นคณะ การช่วยเหลือผู้อื่น

ฉ. การส่งเสริมทักษะในการประกอบอาชีพ (Employable Skill) เป็นการจัดกิจกรรมทางเลือกต่างๆ ให้แก่บุคคล เพื่อเป็นช่องทางในการดำรงชีวิตตามความสนใจและความถนัดส่วนบุคคล

2. การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เป็นการถ่ายทอดหรือจัดส่งข้อมูลข่าวสารความรู้ด้านการป้องกันยาเสพติดให้แก่กลุ่มเป้าหมายโดยอาศัยเทคนิควิธี ตลอดจนสื่อชนิดต่างๆ เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานเผยแพร่ซึ่งกระทำได้หลายรูปแบบดังนี้

- การจัดวิทยากรบรรยาย
- การให้บริการสื่อชนิดต่างๆ เช่น เอกสาร โปสเตอร์ สไลด์ วีดิทัศน์
- การเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนประเภทต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์
- การจัดรณรงค์ป้องกันยาเสพติดในช่วงระยะเวลาที่กำหนด

3. การพัฒนาบุคลากร เป็นการสร้างบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งหมายถึงมีความสามารถถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดของกลุ่มเป้าหมายเยาวชนในสถานศึกษาได้บุคลากรเหล่านี้ ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน นักเรียนแกนนำ ผู้นำชุมชน เป็นต้น สำหรับเทคนิควิธีการในการพัฒนาบุคลากร คือ การฝึกอบรม การประชุม การสัมมนา การศึกษาดูงาน ฯลฯ

4. การจัดกิจกรรมทางเลือก เป็นวิธีการที่จะใช้ในการส่งเสริม สนับสนุน และตอบสนองความต้องการในขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เพื่อให้รู้จักหาทางเลือกที่เหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อตนเองเพื่อการนำตนเองไปสู่การมีชีวิตที่มีคุณภาพไม่ต้องหันไปพึ่งยาเสพติด กิจกรรมทางเลือกนั้นนอกจากจะเป็นเครื่องมือช่วยป้องกันปัญหาเสพติดให้แก่เด็กแล้ว ยังช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ชีวิตจริงในการปฏิบัติได้ค้นพบความสนใจและความถนัดของตนเอง เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ดังนั้นปัญหาการอยู่ว่างๆ และเที่ยวเตร่ของเด็กก็จะหมดไป เมื่อเขาพบสิ่งที่น่าสนใจ และทำให้เพลิดเพลินได้แล้ว การจัดกิจกรรมทางเลือกอาจจำแนกได้หลายด้าน ดังนี้

- 4.1 ด้านสุขภาพอนามัย เช่น กีฬา คณิต การออกกำลังกาย เกมต่างๆ
- 4.2 ด้านจริยธรรม เช่น อบรมศีลธรรม กิจกรรมศาสนา ส่งเสริมประเพณี
- 4.3 ด้านสังคม เช่น จัดตั้งชมรมหรือสมาคม จัดค่ายเยาวชน การสงเคราะห์ผู้อื่น
- 4.4 ด้านอาชีพ เช่น การฝึกอาชีพ การส่งเสริมรายได้

2.3.3 บทบาทของบุคคลในสถานศึกษาเพื่อป้องกันปัญหาหยาเสฟติด

ในการดำเนินงานเพื่อป้องกันปัญหาหยาเสฟติดในสถานศึกษานั้น บุคคลที่มีบทบาทสำคัญมีดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่หรือครูใหญ่ บุคคลเหล่านี้นับว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นผู้กำหนดนโยบายวางแผนงาน และส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ยังให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหา

2. ครู หมายถึง ครูประจำชั้น ครูประจำวิชา ครูแนะแนว เป็นบุคคลสำคัญอีกพวกหนึ่งที่มีบทบาทในแง่ของนักปฏิบัติที่จะนำกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนไปสู่ผลสำเร็จได้ตามเป้าหมาย เป็นผู้เลือกใช้ข้อมูลเทคนิควิธีสอนและกิจกรรมที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ครูจึงต้องเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น มีความคิดสร้างสรรค์และเฝ้าหาความรู้อยู่เสมอเพื่อถ่ายทอดทัศนคติและความรู้ความเข้าใจในทางที่ถูกต้องให้แก่นักเรียน

3. ผู้ปกครองและผู้นำชุมชน เป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนให้การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการแสดงความคิดเห็น ความต้องการและความร่วมมือร่วมกันจัดโรงเรียนให้เป็นสถานศึกษาที่มีคุณค่าอันควรแก่ความภาคภูมิใจ เช่น การจัดรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ประชุมร่วมกับครูเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา เป็นต้น

2.3.4 แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาหยาเสฟติดในสถานศึกษา

จุดประสงค์

1. นักเรียน นักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้รับการดูแลแก้ไขเยียวยาและกลับตัวเป็นคนดี

2. นักเรียน นักศึกษาที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อปัญหาหยาเสฟติดได้รับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

3. นักเรียน นักศึกษาที่ไม่มีปัญหาได้รับการพัฒนาให้มีภูมิคุ้มกันยาเสพติดที่เข้มแข็งและพัฒนาเป็นแกนนำขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อป้องกัน แก้ไข และเฝ้าระวังปัญหาหยาเสฟติดต่อไป

4. สถานศึกษาได้รับการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันและแก้ไขปัญหาหยาเสฟติด

เป้าหมาย

สถานศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาทั่วประเทศในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานอื่น

แนวทางการดำเนินงาน

มุ่งเน้นทั้งการเตรียมการดำเนินการก่อนเปิดภาคเรียน เพื่อรองรับการเปิดภาคเรียน และการดำเนินการทันทีในช่วงเปิดภาคเรียนแรก โดยมีการดำเนินการ ดังนี้

ช่วงเตรียมการก่อนเปิดภาคเรียน (เมษายน- มิถุนายน)

1. กระทรวงศึกษาธิการประกาศนโยบายชัดเจนว่า สถานศึกษาที่มีความสามารถสำรวจพบนักเรียน นักศึกษาของตนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงและที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ถือเป็นเครื่องสะท้อนถึงประสิทธิภาพในการเฝ้าระวังเพื่อดูแลช่วยเหลือและไม่ถือเป็นความผิดในทางกลับกันการปกปิดปัญหา หรือละเลยการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มดังกล่าว เช่น การให้ออกจากสถานศึกษา ถือเป็น การดำเนินการที่ไร้ประสิทธิภาพ ขาดความรับผิดชอบ และถือเป็นความบกพร่องของผู้บริหารสถานศึกษา

2. ให้จัดตั้งกลไกอำนวยการ และบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบสถานศึกษา ทุกสังกัด ทั้งภายในและภายนอกกระทรวงศึกษาธิการ โดยให้อยู่ในรูปคณะทำงานระดับจังหวัด โดยมีรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานเพื่อบูรณาการเป้าหมาย กิจกรรม งบประมาณ และหน่วยดำเนินงานในพื้นที่

3. ให้หน่วยงานที่มีสถานศึกษาในสังกัดปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องเรื่องยาเสพติดและทักษะชีวิตเพื่อป้องกันปัญหาเสพติดไว้อย่างชัดเจน และประสานหน่วยงานข้างเคียงที่มีศักยภาพเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมหลักสูตร เช่น กิจกรรมสำรวจพระวิทยากรผู้สอนด้านพุทธศาสนาและจริยธรรม เป็นต้น

ช่วงเปิดภาคเรียน

1. ให้สถานศึกษาสำรวจค้นหา และคัดกรองเยาวชนในสถานศึกษาโดยครูอาจารย์ประจำชั้น หรือ ครู อาจารย์ที่เข้าถึงข้อมูลเป็นผู้จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มเร่งด่วนที่สุด ได้แก่ นักเรียน ที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดแล้ว ทั้งที่เป็นผู้เสพ ผู้ใช้

กลุ่มเร่งด่วน ได้แก่ นักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อปัญหาต่างๆ และมีโอกาสสูงที่จะเกี่ยวข้องกับปัญหาเสพติดและมีปัจจัยเสี่ยงเบื้องต้น ดังต่อไปนี้

- มีปัญหาครอบครัวแตกแยก
- มีพฤติกรรมหนีเรียน ขาดเรียนบ่อย
- มีพฤติกรรมตั้งแก๊งค์ (Gang) และละเมิดกฎระเบียบของโรงเรียนบ่อย
- พักอาศัยอยู่ในชุมชน/หอพักที่มีปัญหาแพร่ระบาดของยาเสพติดมาก

- มีพฤติกรรมใช้สารเสพติดเบื้องต้น เช่น บุหรี่ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และคุณลักษณะอื่นๆ ที่คณะทำงานพิจารณาเห็นเป็นปัจจัยเสี่ยง

- มีพฤติกรรมเที่ยวเตร่กลางคืน
- ผลการเรียนอยู่ในระดับต่ำ

กลุ่มปกติทั่วไป ได้แก่ นักเรียนทั่วไปที่ไม่มีปัญหาเสพติด

2. ให้สถานศึกษาดำเนินการปรับพฤติกรรม โดยใช้กระบวนการค่ายหรือกิจกรรมที่เหมาะสมต่อกลุ่มเป้าหมายที่คัดกรองมาได้ ดังนี้

2.1 นักเรียนที่มีพฤติกรรมติดยาเสพติด ให้ส่งไปรับการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพฯ โดยประสานกับโรงพยาบาลและสถานบำบัดรักษาของกระทรวงสาธารณสุขในแต่ละพื้นที่

2.2 นักเรียนที่มีพฤติกรรมค้า ต้องดำเนินคดีอย่างจริงจังมิให้เป็นผู้จัดหาและกระจายยาเสพติดในโรงเรียน/สถานศึกษา โดยการว่ากล่าวตักเตือนในกรณี que เห็นว่ากระทำได้หรือให้เข้าสู่กระบวนการลงโทษตามกฎหมาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในแต่ละกรณี

2.3 นักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง และ/หรือเสพยาเสพติดเป็นครั้งคราวให้สถานศึกษาจัดค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อนำนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง/เสพผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยประสานกับ

- หน่วยทหารที่มีศักยภาพในการจัดค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
- หน่วยงานด้านสาธารณสุขและจิตวิทยาในพื้นที่
- พระวิทยากรในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการปรับพฤติกรรม
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนงบประมาณ

3. ให้สถานศึกษาดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาที่ผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมรวมทั้งสอดส่องดูแล เผื่อระวังไม่ให้กลับไปมีพฤติกรรมเดิม โดยให้สถานศึกษาแต่ละแห่งมอบหมายครู อาจารย์ที่ปรึกษาหรือครู อาจารย์ที่สามารถเข้าถึงและใกล้ชิดกับนักเรียนกลุ่มดังกล่าว โดยประสานกับกลุ่มเพื่อน เครือข่ายผู้ปกครองและผู้นำชุมชนในการติดตามพฤติกรรมเยี่ยมบ้านและให้คำปรึกษา แนะนำในเรื่องต่าง ๆ แก่นักเรียนเหล่านี้ เพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงลงให้มากที่สุด โดยประสานกับศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด (ศตส.จ) และศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ศตส.อปท.) เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ

4. สร้างกิจกรรมทางเลือกที่หลากหลายให้เป็นปัจจัยเชิงบวกในช่วงหลังเลิกเรียนในแต่ละวัน (โครงการบ้านหลังเรียน) ตามความพร้อมของแต่ละสถานศึกษา และความสนใจของนักเรียน โดยใช้สถานที่ตามแต่ละหาได้ในแต่ละพื้นที่ เช่น ในสถานศึกษา ในวัด ในที่สาธารณะใกล้สถานศึกษา ทั้งนี้ในการจัดกิจกรรมทางเลือกต่างๆ ให้มุ่งเน้นสนับสนุนกลุ่ม/ชมรมต่างๆ ที่เป็นการรวมตัวของ

นักเรียนในสถานศึกษานั้นๆ เป็นแกนหลักในการจัดกิจกรรม ภายใต้การดูแลให้คำปรึกษาของครูอาจารย์ ด้านกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

5. ยกระดับความเข้มแข็งในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของสถานศึกษาทั่วประเทศให้มีความเข้มแข็งในระดับ ก คือ มีระบบการดำเนินงานป้องกัน แก้ไขและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดครบทุกด้าน ได้แก่

ด้านที่ 1 ด้านการจัดองค์กร/บุคลากรผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน

ด้านที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง

ด้านที่ 3 ด้านการจัดกลไกเฝ้าระวังปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด

ด้านที่ 4 ด้านการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือและให้โอกาสกับนักเรียน

สถานศึกษาประเภท ก ต้องมีความสามารถจัดกิจกรรมเฝ้าระวัง ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนที่เสพติด/และเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ได้อย่างมีคุณภาพและควบคุมไม่ให้มีผู้เสพติด/เกี่ยวข้องกับปัญหาเสพติดรายใหม่

6. หากสถานศึกษาใดไม่มีงบประมาณในการจัดกิจกรรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกลุ่มเสี่ยง/เสพในสถานศึกษาให้ประสานความร่วมมือกับจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการนำงบประมาณของพื้นที่มาใช้ หรือประสานกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค (ป.ป.ส.ภาค) เพื่อใช้งบประมาณสำหรับอุดหนุนการดำเนินงานขององค์กรที่มีใช้องค์กรที่มิใช่หน่วยงานราชการ โดยสนับสนุนเฉพาะกรณีที่เกิดการดำเนินการในสถานศึกษาที่มีคุณสมบัติพร้อมใน 3 ประการต่อไปนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางของยุทธศาสตร์ฯ อัน ได้แก่

6.1 เป็นสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา

6.2 เป็นสถานศึกษาในเขตอำเภอเมือง และเขตเทศบาล

6.3 เป็นสถานศึกษาในพื้นที่แพร่ระบาด 12 จังหวัด พื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 5 จังหวัด (รวม 18 จังหวัด)

7. ให้หน่วยงาน/สถานศึกษา รายงานคณะกรรมการระดับจังหวัด เพื่อรายงานผลการดำเนินงานต่อคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา โดยรายงานเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ช่วงเตรียมการ 3 เดือนแรก (เมษายน-มิถุนายน 2552) และช่วงดำเนินการระหว่างภาคเรียนที่ 1 ปี 2552 (มิถุนายน-กันยายน 2552) และให้มีการติดตามการดำเนินงาน โดยผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่นั้นตอนหรือกิจกรรมการสำรวจ/คัดกรองเยาวชนในสถานศึกษา เพื่อป้องกันการปกปิดข้อมูลหรือหลีกเลี่ยงดำเนินการ จนถึงการศึกษาปฏิบัติงานต่างๆ และรายงานผลตามลำดับขั้นเพื่อพิจารณาความดีความชอบตามข้อมูลการรายงานและการติดตาม (ทิพวรรณ เถาว์โท, 2552: 1-3)

2.3.5 การดำเนินงานเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา

คณะกรรมการป้องกันยาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานกิจกรรมพิเศษ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2539: 1) ได้ดำเนินงานเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา โดยมีรายละเอียดและวิธีการดังนี้ คือ

1. การบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับยาเสพติด ไว้ในหลักสูตร และกระบวนการสอดแทรกของทุกระดับ
2. การจัดทำคู่มือแนวการดำเนินงานและหลักสูตรสำหรับการอบรมบุคลากรทางการศึกษาในระดับจังหวัด ครูแกนนำ นักเรียนแกนนำและผู้ปกครอง
3. การนิเทศ ติดตามผลและวิจัยประเมิน โครงการ
4. การดำเนิน โครงการทดลองรูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาสามารถใช้กระบวนการแนะแนวได้ (พื้นที่ทดลอง 4 จังหวัด ได้แก่ นครนายก ขอนแก่น สงขลาและเชียงราย)
5. การจัดกิจกรรมเสริมการสอนในสถานศึกษา ได้แก่ กิจกรรมเพื่อนเตือนเพื่อน
6. การจัดอบรมเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติดแก่ผู้ช่วยผู้บริหาร และหัวหน้าฝ่ายกิจกรรมของสถานศึกษา
7. การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้สวยงาม ร่มรื่น สะอาด และสงบ เพื่อป้องกันการมั่วสุมของนักเรียน นักศึกษา
8. การจัดกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นกระบวนการกลุ่มเพื่อช่วยลดแรงกดดันและความเครียดของนักเรียน นักศึกษาจากการแข่งขันทางการเรียน
9. การดูแลเอาใจใส่นักเรียน นักศึกษาของครูอาจารย์ด้วยการให้ความรักและความอบอุ่นอย่างใกล้ชิด หากรายใดมีความเสี่ยงสูง ก็ให้มีการศึกษาเฉพาะกรณีเป็นพิเศษ
10. การรณรงค์เผยแพร่ให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดแก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เช่น ติดโปสเตอร์ในสถานศึกษา ประกวดเรียงความ ประกวดสุนทรพจน์ เป็นต้น
11. การประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง (ป.ป.ส. สาธารณสุข ตำรวจ ฯลฯ) ในท้องถิ่น รวมทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครองหรืออีกหนึ่งนัยหนึ่งการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดแบบครบวงจรในสถานศึกษานั้นจะต้องดำเนินงานควบคู่กันไป ทั้งในด้านหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การนิเทศติดตาม การจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม ฯลฯ ตลอดจนโดยการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และพ่อแม่ รวมทั้งผู้ปกครอง จึงจะทำให้การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

นอกจากแผนป้องกันยาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการในช่วงระยะเวลาปีพ.ศ.2540-2544 ที่สามารถใช้เป็นกรอบในการศึกษาได้แล้ว ยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2544-2549) ก็สามารถนำมาเป็นกรอบในการศึกษาร่วมกันได้เช่นเดียวกัน

2.3.6 การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2544-2549)

การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2544-2549) มีแนวทางดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2544-2549)

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2545) ได้นำเสนอยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแก่คณะรัฐมนตรี เพื่อกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ของชาติโดยบรรจุลงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2544-2549) โดยมีวัตถุประสงค์หยุดการขยายตัวและลดระดับความรุนแรงของปัญหาสารเสพติด ไม่ให้ก่อผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง ด้วยการดำเนินมาตรการต่อกลุ่มผู้ผลิต ผู้ค้าและผู้เสพให้ได้ผล พัฒนากลไกและกระบวนการทางสังคม ให้มีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อการแก้ไขปัญหา มีรายละเอียด ดังนี้

แนวความคิดทางยุทธศาสตร์ ปัญหายาเสพติดได้เปลี่ยนสถานะจากปัญหาอาชญากรรมที่กระทบต่อความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน เป็นปัญหาความมั่นคงที่คุกคามต่อสังคมของประเทศชาติโดยรวม จำเป็นต้องเร่งรัดและควบคุมให้ได้ โดยมีเงื่อนไขที่จะยุติสถานการณ์ปัญหา ได้แก่ การรวมพลังทางสังคมในการขับเคลื่อนและหนุนเนื่องการแก้ปัญหา การลดรอบและทำลายโครงสร้างอิทธิพลและผลประโยชน์ของการผลิตและการค้ายาเสพติดทั้งภายในและภายนอกประเทศ การลดเงื่อนไขในการก่อปัญหายาเสพติดทั้งนี้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจสังคมภายในประเทศที่เอื้อต่อการขยายตัวของปัญหา และเงื่อนไขของการผลิตและนำเข้ายาเสพติดจากภายนอกประเทศ โดยมียุทธศาสตร์ในการเปลี่ยนเงื่อนไขเพื่อนำไปสู่การควบคุมและยุติปัญหาดังนี้

1.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนากลไก กระบวนการทางสังคม และลดเงื่อนไขของการก่อปัญหายาเสพติด

1) พัฒนากลไกและกระบวนการทางสังคมให้มีความเข้มแข็ง และมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยกลไกของครอบครัว ชุมชน และประชาคมร่วมกับภาครัฐ

2) ลดเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติดที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ ปัญหากลุ่มผู้ด้อยโอกาส ปัญหาคนต่างด้าวและอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหาการทุจริตและการใช้อิทธิพลปกป้องคุ้มครอง

1.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 การดำเนินงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

1) รณรงค์ประชาสัมพันธ์และปฏิบัติการจิตวิทยาให้บุคคลมีจิตสำนึกและอุดมการณ์ที่เพียงพอต่อการเปลี่ยนพฤติกรรมให้ลด ละ เลิก ยาเสพติด

2) ลิดรอนและทำลายโครงสร้างอิทธิพล และผลประโยชน์ของการผลิตและการค้ายาเสพติด ด้วยการปราบปรามผู้ผลิต ผู้ค้าและผู้เกี่ยวข้อง โดยใช้มาตรการที่รวดเร็วเด็ดขาดจริงจัง และเป็นที่ยอมรับของสังคม ทั้งด้านกระบวนการดำเนินคดี การลงโทษ และการยึดทรัพย์สิน

3) ดำเนินการเชิงรุกที่จะนำไปสู่การแก้ไขแหล่งผลิตและนำเข้ายาเสพติดจากภายนอกประเทศ ทั้งการกดดัน การร่วมมือระหว่างประเทศ และการสกัดกั้นและปราบปรามยาเสพติดตามแนวชายแดน

4) ส่งเสริมการควบคุมสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ ทั้งในระดับชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด โดยผ่านกลไกการบริหารในแต่ละระดับ ให้มีขีดความสามารถในการติดตามเฝ้าระวัง และดำเนินการแก้ไขปัญหาดด้วยตนเอง โดยกำหนดพื้นที่ปัญหาวิกฤตที่จะต้องดำเนินการเบ็ดเสร็จในการยุติปัญหา ด้วยกลไกการจัดการพิเศษของหน่วยงานองค์กรระดับภาคและส่วนกลางเสริมการดำเนินงานของกลไกปกติ

5) ลดจำนวนผู้เสพ ผู้ใช้ยาเสพติด ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพทุกรูปแบบ โดยเน้นหนักให้ความสำคัญต่อการบำบัดรักษา ฟื้นฟู และการติดตามดูแล ด้วยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน รวมทั้งการปรับเปลี่ยนค่านิยม และพฤติกรรมของเยาวชนกลุ่มเสี่ยง

1.3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการ

1) พัฒนาขีดความสามารถของหน่วยงาน องค์กร ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการร่วมดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้มีประสิทธิภาพ และรวดเร็วทั้งการพัฒนากระบวนการ การพัฒนาข้อมูลและการข่าว การสนับสนุนด้านทรัพยากรและการมอบอำนาจทางกฎหมาย

2) ส่งเสริมสนับสนุนและปกป้องคุ้มครอง บุคคล องค์กรในการต่อต้านยาเสพติด

แนวคิดในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษา

2.1 นโยบายและยุทธศาสตร์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษา

จากรายงานความก้าวหน้าของโครงการรณรงค์พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติดในสถานศึกษาที่ดำเนินการในช่วง พ.ศ. 2541 – 2544 กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายยุทธศาสตร์ในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาดังนี้

2.1.1 นโยบายเอาชนะยาเสพติด 10 ประการของกระทรวงศึกษาธิการ

1) สถานศึกษาต้องกำหนดให้ครูอาจารย์รับผิดชอบ และดูแลนักเรียน นักศึกษาอย่างใกล้ชิด โดยกำหนดสัดส่วนที่เหมาะสม ระหว่างครูอาจารย์ต่อจำนวนนักเรียน นักศึกษา และครอบครัวของนักเรียน นักศึกษา

2) สถานศึกษาต้องประสานงาน และขอความร่วมมือผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาคมวิชาชีพ ตำรวจและทหาร ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในรูปแบบคณะกรรมการประจำสถานศึกษา

3) หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษา ต้องถือว่างานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมีความสำคัญยิ่งและต้องกำหนดไว้ในแผนงานและกิจกรรมตลอดทั้งปี รวมทั้งต้องให้ความรู้ ความเข้าใจถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติดกับนักเรียน นักศึกษาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

4) ให้สถานศึกษาถือว่า นักเรียน นักศึกษาที่ติดยาเสพติดเป็นเสมือนผู้ป่วย จะต้องไม่ไล่ออก ต้องให้ความช่วยเหลือ ดูแลและส่งไปบำบัดรักษา กรณีที่นักเรียน นักศึกษาที่ได้รับการรักษาแล้ว หากมีความประสงค์จะไม่กลับมาเรียนในสถานศึกษาเดิมให้สถานศึกษาจัดหาสถานศึกษาให้ใหม่ โดยสถานศึกษาใหม่ต้องร่วมมือกับนักเรียน นักศึกษาและไม่ทอดทิ้งนักเรียนเหล่านี้

5) ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ทุกคนต้องมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายให้ลดจำนวนผู้ติดยาเสพติดในสถานศึกษาและให้ปลอดยาเสพติดภายในปีการศึกษา 2544

6) ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์และบุคลากรในสถานศึกษาหากพบข้อมูลหรือเบาะแสที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในสถานศึกษาต้องรายงานให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับรับทราบทันทีจนถึงกรมต้นสังกัดเพื่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานแก้ไข

7) ให้หน่วยงานทางการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ดำเนินการลงโทษตามชั้นตอนวินัยและกฎหมายอย่างเด็ดขาดทันทีที่พบว่าครูอาจารย์และบุคลากรในหน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษามีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและกรณีที่กระทำความผิดอย่างชัดแจ้งหรือถูก

จับกุมดำเนินคดี ให้ดำเนินการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน และหากผู้บริหารขาดความเอาใจใส่และรับผิดชอบ ผู้บริหารจะต้องได้รับการลงโทษ

8) ครู อาจารย์ บุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาที่มีผลงานและได้ดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจัง จนสำเร็จตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและตามโครงการโรงเรียนสีขาว จะได้รับการพิจารณาความดีความชอบเป็นพิเศษ

9) หน่วยงานในระดับกรม ต้องให้ความสำคัญในการควบคุม กำกับดูแล ส่งเสริม สนับสนุนงานทางการศึกษาและสถานศึกษาในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างใกล้ชิดและจริงจัง

10) ให้กรมและหน่วยงานทางการศึกษา ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบและติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง และรายงานผลให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการทราบ

2.1.2 ยุทธศาสตร์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษามี 9 ประการ ได้แก่

1) จัดโครงการ “ครอบครัวเข้มแข็ง-โรงเรียนอบอุ่น” เพื่อเชื่อมและหลอมรวมพลังระหว่างบ้านและโรงเรียนให้เป็นที่พึ่งแก่เด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง

2) นำเรื่องศาสนธรรมสู่เด็กและเยาวชนเพื่อเป็นหลักในการดำรงชีวิตด้วยความร่วมมือระหว่างสถาบันทางศาสนาและโรงเรียน

3) สร้างเด็กให้เป็นพลเมืองที่ดี และเคารพในประโยชน์สาธารณะเหนือประโยชน์ส่วนตน ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรและแนวทางของลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์และการฝึกตามหลักสูตรของนักศึกษาวิชาทหาร

4) ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัยเพื่อพัฒนาสุขภาพกายและจิตใจ เสริมสร้างวินัยในตนเองและสามารถทำงานร่วมกันเป็นทีม

5) ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้เล่นดนตรีเพื่อกล่อมเกลาคิดใจและเสริมสร้างสุนทรียภาพ

6) ส่งเสริมกิจกรรมด้านศิลปะเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ค้นพบความสามารถของตนเองมีช่องทางในการแสดงออกและสื่อสารที่หลากหลาย และเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับโลกแห่งอนาคต

7) ให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น และวัฒนธรรมไทยเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความภาคภูมิใจ และผูกพันต่อรากฐานทางวัฒนธรรมและสามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้วยความมั่นคงและรู้เท่าทัน

8) ถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญของโรงเรียนที่จะต้องจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ความรู้ เสริมสร้างจิตสำนึกทักษะชีวิตและภูมิด้านทานต่อยาเสพติดและอบายมุขและจัดระบบคู่นักเรียนทุกคนให้ทั่วถึง โดยสร้างเครือข่ายแนะแนวภายในโรงเรียน วางแนวทางที่จะร่วมมือกับผู้ปกครองเพื่อบำบัดรักษาและฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้หลงติดยาเสพติด

2.2 แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2544:17-29) ได้ทำการรวบรวมและสรุปการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา โดยเสนอยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

2.2.1 ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

ก. จำแนกกลุ่มเป้าหมาย โดยจำแนกตามลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออก เพื่อให้สามารถกำหนดมาตรการที่จะดำเนินการกับแต่ละกลุ่มได้อย่างชัดเจน ซึ่งแบ่งเป็น 4 กลุ่มหลัก ดังนี้

1) กลุ่มนักเรียนที่ไม่เคยใช้ยาเสพติด หรือเรียกว่ากลุ่มบริสุทธิ์

2) กลุ่มนักเรียนที่มีประสบการณ์ในการใช้เหล้า บุหรี่ หรือเริ่มทดลองใช้ยาเสพติดบางชนิดและมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนอื่นๆ แต่ยังไม่ติดยาเสพติด

3) กลุ่มนักเรียนที่ติดยาเสพติด

4) กลุ่มนักเรียนที่มีพฤติกรรมในการค้ายาเสพติด

ข. ผสมผสานมาตรการในการดำเนินงาน โดยพิจารณาตามสภาพปัญหาจากการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายที่จำแนกไว้ สถานศึกษาควรเลือกมาตรการดำเนินงานให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย มาตรการในการดำเนินงานมี 3 มาตรการ ดังนี้

1) ป้องกันยาเสพติด โดยดำเนินการทั้งการให้คำปรึกษา การแทรกแซงพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด การแนะแนวหรือการให้คำปรึกษา และการจัดกิจกรรมต่างๆ

2) การบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพ

3) การปราบปรามยาเสพติด

ค. ระดมทรัพยากรของโรงเรียนและชุมชน การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาจำเป็นต้องให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม โดยการระดมทรัพยากรบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาทุกคน อันได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน

ผู้บริหารสมาคมผู้ปกครองและครู หน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ สารวัตรนักเรียน แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและหน่วยงานภาคเอกชนในแต่ละท้องถิ่น

ง. การให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เนื่องจากปัญหาเสพติดในสถานศึกษาเป็นเรื่องที่นักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาและได้รับผลกระทบโดยตรง ดังนั้นการให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมรับรู้ และมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จะเป็นแนวทางให้นักเรียนเกิดการยอมรับและยึดถือปฏิบัติตาม และเป็นแนวร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งง่ายต่อการขยายผลไปสู่ักเรียนทุกคน กิจกรรมที่นักเรียนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เช่น การจัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันยาเสพติดต่างๆ การจัดกิจกรรมเพื่อนเพื่อเพื่อน การจัดกิจกรรมชมรมต่อต้านยาเสพติดในโรงเรียน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ควรมีครูอาจารย์ที่ปรึกษาคอยให้คำแนะนำแก่นักเรียนด้วย นอกจากนี้ประโยชน์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดแล้ว ยังเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพความเป็นผู้นำและทักษะทางสังคมให้แก่นักเรียนเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ตลอดจนเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้แก่ักเรียนที่มีส่วนร่วมอีกด้วย

2.2.2 แนวทางการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา

นอกจากยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานดังกล่าวแล้ว สถานศึกษาควรพัฒนาระบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ดังนี้

ก. ระบบข้อมูล เป็นฐานข้อมูลสภาพปัญหา พฤติกรรมเบี่ยงเบนต่างๆ ของนักเรียนในโรงเรียน ระบบข้อมูลจะช่วยให้อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์แนะแนว ตลอดจนผู้บริหารสถานศึกษาได้รับข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนในสถานศึกษาทุกคนและช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาของโรงเรียนในภาพรวมได้อีกด้วย การจัดเก็บข้อมูลให้เป็นระบบนี้ มีอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้มีหน้าที่หลักในการจัดเก็บข้อมูล โดยมีอาจารย์แนะแนว อาจารย์อื่นที่เกี่ยวข้องและนักเรียนที่เป็นแกนนำ ร่วมกันสนับสนุนข้อมูลต่างๆ สำหรับข้อมูลที่ควรจัดเก็บ มีดังนี้

- 1) ข้อมูลส่วนบุคคล
- 2) ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมทุกด้าน ทั้งดีและเบี่ยงเบน
- 3) ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสพติดและการแก้ไข
- 4) ข้อมูลที่จัดเก็บสามารถวิเคราะห์สภาพปัญหาเป็นรายห้องเรียน ชั้นเรียน ระดับ

โรงเรียน และระดับชาติในที่สุด โดยการสร้างระบบการรายงานจากโรงเรียน ไปสู่ระดับจังหวัดและระดับประเทศ

ข. ระบบการให้คำปรึกษา เป็นระบบในการให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่มีปัญหาชีวิตระหว่างที่อยู่โรงเรียน ทั้งปัญหาส่วนตัว ปัญหาครอบครัว ปัญหาการเรียนตลอดจนปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่างๆ รวมทั้งปัญหาสุขภาพจิต การให้คำปรึกษาจะช่วยให้นักเรียนสามารถหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเองได้ถูกต้องและเหมาะสม กระบวนการในการแก้ไขปัญหาคควรมีบุคคลหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง ร่วมกันปฏิบัติงานสัมพันธ์เชื่อมโยงและส่งต่อปัญหาตามศักยภาพของบุคคลที่เข้ามามีส่วนช่วยเหลือ ได้แก่

1) กลุ่มเพื่อนซึ่งจะช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษากันเองในกลุ่มตามศักยภาพที่นักเรียนมี โดยนักเรียนแกนนำกลุ่มจะได้รับการอบรมให้มีความสามารถในการสอดส่องดูแลให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแนะนำตักเตือนเพื่อนภายในกลุ่มได้ ดังนั้นปัญหาส่วนหนึ่งที่นักเรียนสามารถแก้ไขกันได้ จะยุติในกลุ่มเพื่อน ส่วนปัญหาที่เกินกำลังความสามารถของนักเรียนก็จะถูกส่งต่อไปยังอาจารย์ที่ปรึกษาทำให้การดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2) อาจารย์ที่ปรึกษา เมื่อผู้นำกลุ่มเพื่อนได้พบปัญหาของเพื่อนในกลุ่มที่มีความรุนแรง ไม่สามารถให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือได้จะนำปัญหาและนักเรียนที่มีปัญหาคงกล่าวมาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาของนักเรียนในห้องนั้น เพื่อหาทางแก้ไขที่เหมาะสมต่อไป บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษานอกเหนือจากการควบคุมระเบียบของห้องเรียนแล้ว ยังเป็นที่ปรึกษาของนักเรียนแกนนำกลุ่มเพื่อน และเป็นทีปรึกษาปัญหาต่างๆ ให้แก่นักเรียนด้วย ดังนั้นอาจารย์ที่ปรึกษาคควรมีความรู้พื้นฐานในการให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียนเป็นรายบุคคลหรือกลุ่ม

3) อาจารย์แนะแนว เมื่อนักเรียน นักศึกษามีปัญหาบางอย่างที่ผู้นำกลุ่ม เพื่อน และอาจารย์ที่ปรึกษาไม่สามารถให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือได้ ก็จะนำนักเรียนที่มีปัญหามาปรึกษากับอาจารย์แนะแนว เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาทางด้านจิตใจ ปัญหาส่วนตัว ปัญหาการติดยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งอาจารย์แนะแนวจะให้คำปรึกษาแก่นักเรียนผู้นั้นเพื่อให้สามารถหาทางแก้ไขที่ถูกต้องและเหมาะสมด้วยตนเอง หากปัญหาใดมีความรุนแรงมาก ไม่สามารถให้คำปรึกษาได้ อาจารย์แนะแนวต้องดำเนินการแนะนำและส่งต่อไปยังจิตแพทย์เพื่อให้ การช่วยเหลือต่อไป ดังนั้นอาจารย์แนะแนวจึงควรมีพื้นฐานความรู้ในการให้คำปรึกษาระดับลึกตลอดจนเป็นผู้ที่คอยดูแลและพัฒนาระบบการให้คำปรึกษาให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์

ค. ระบบสนับสนุนจากชุมชน การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ไม่สามารถดำเนินการได้ตามลำพังเฉพาะสถานศึกษาเท่านั้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากชุมชน บุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับการดำเนินงานดังกล่าว ดังนี้

1) ผู้ปกครองนักเรียน สถานศึกษาควรมีบทบาทในการให้ความรู้และสร้างกลไกของความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน โดยการประชุมชี้แจงให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง สร้างเครือข่ายความร่วมมือ และช่วยเหลือระหว่างผู้ปกครองด้วยกัน และระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน โดยการประชุมผู้ปกครองเป็นรายห้องหรือรายชั้นเรียนและการประชุมเครือข่ายผู้ปกครอง

2) ผู้นำชุมชนและหน่วยงานภาครัฐและเอกชนนับเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีศักยภาพ และเป็นผู้มีส่วนร่วมในพื้นที่ที่สถานศึกษาควรระดมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ปัญหา ตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ไขป้องกัน ตลอดจนร่วมปฏิบัติการและร่วมประเมินผลสำเร็จของการดำเนินงาน ผู้นำชุมชน เช่น ผู้นำด้านการปกครองท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาต่างๆ หน่วยงานของรัฐ เช่น ฝ่ายปกครอง ตำรวจ ทหาร สาธารณสุข หน่วยงานภาคเอกชน เช่น สมาคมครูและผู้ปกครอง สโมสร สมาคมและชมรมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการดำเนินงานสาธารณประโยชน์ เป็นต้น

จ. ระบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด การดำเนินงานขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายของนักเรียนที่แบ่งเป็น 4 กลุ่มหลัก ตามลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงานในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1) นักเรียนที่ไม่เคยใช้ยาเสพติด การดำเนินงานขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายนักเรียนที่แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มหลักตามลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงานในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1.1) มาตรการทางการศึกษา เพื่อให้ความรู้ ปรับเปลี่ยนเจตคติตลอดจนการปฏิบัติตนของนักเรียนเกี่ยวกับยาเสพติด โดยมีลักษณะของการดำเนินงาน 3 ลักษณะ ลักษณะแรกเป็นการกำหนดเนื้อหาความรู้เรื่องการป้องกันยาเสพติดในหลักสูตรซึ่งในระดับประถมศึกษามีเนื้อหาดังกล่าวอยู่ในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตส่วนระดับมัธยมศึกษามีเนื้อหาดังกล่าวอยู่ในวิชาสุขศึกษาและวิชาวัดานามัย การดำเนินการลักษณะที่สองเป็นการผนวกเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดเข้าไปในวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยไม่มีหลักสูตรกำหนดไว้ แต่เป็นสิ่งที่ครูอาจารย์ผนวกเนื้อหาหรือบูรณาการสอดแทรกเข้าไปในเนื้อหาความรู้ที่เหมาะสมในแต่ละรายวิชาที่ตนสอนหรือมอบหมายให้นักเรียน นักศึกษาค้นคว้า และการดำเนินการในลักษณะสุดท้ายเป็นการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้แก่ การจัดตั้งชมรมต่อต้านยาเสพติด การจัดค่ายเสริมทักษะชีวิต กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี กิจกรรมกลุ่มเพื่อน เป็นต้น

1.2) มาตรการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อการป้องกันยาเสพติดแก่นักเรียน เพื่อสร้างความตระหนักต่อปัญหายาเสพติดและรู้จักการปฏิบัติตนในการป้องกันปัญหายาเสพติด กิจกรรมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ที่โรงเรียนได้ดำเนินการ ได้แก่ โอกาสที่สำคัญ เช่น

วันต่อต้านยาเสพติด การจัดเสียงตามสายในโรงเรียน กิจกรรมหน้าเสาธง การจัดทำโปสเตอร์และแผ่นพับ เพื่อเผยแพร่ในสถานศึกษา การจัดบรรยายและจัดอภิปรายโดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ การจัดรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในโรงเรียน ซึ่งกิจกรรมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ นักเรียนสามารถมีส่วนร่วมดำเนินการได้ โดยมีครูอาจารย์เป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำและส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการ

1.3) มาตรการทางเลือก เป็นมาตรการที่มุ่งส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ทั้งทางร่างกาย อารมณ์และสังคมของนักเรียน ได้แก่

1.3.1) ด้านสุขภาพอนามัย เป็นการส่งเสริมการออกกำลังกายและการเล่นกีฬา เช่น การแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียน การจัดการแข่งขันระหว่างโรงเรียน การออกกำลังกาย และการเล่นกีฬาตามโครงการลานกีฬาเพื่อการป้องกันยาเสพติดและการนันทนาการอื่นๆ

1.3.2) ด้านจริยธรรม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา การอบรมศีลธรรม การฝึกนั่งสมาธิและการส่งเสริมประเพณีไทย

1.3.3) ด้านสังคม เป็นการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นชมรมตามความสนใจของนักเรียน เช่น ชมรมดาราศาสตร์ ชมรมคณิตศาสตร์ ชมรมห้องสมุด ชมรมภาษาอังกฤษและชมรมต่อต้านยาเสพติด-เอดส์ รวมทั้งการร่วมกิจกรรมอาสาสมัครบำเพ็ญประโยชน์ในโรงเรียน กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี กิจกรรมค่ายเยาวชนคนคู่ดาว เป็นต้น

1.3.4) ด้านการฝึกอาชีพ ได้แก่ กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมบริษัทจำกัดในโรงเรียน และกิจกรรมโครงการส่งเสริมการเกษตรในโรงเรียน เป็นต้น

1.3.5) การเสริมสร้างทักษะชีวิตเป็นการสร้างคุณลักษณะหรือความสามารถในเชิงสังคมจิตวิทยาให้แก่นักเรียน เพื่อให้สามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับทักษะชีวิตที่สำคัญในการดำรงชีวิตให้ปลอดภัยจากยาเสพติด ได้แก่ ทักษะในการคิดวิเคราะห์และการประเมินสถานการณ์ ทักษะในการประเมินศักยภาพของตนเอง ทักษะในการคิดหาทางเลือกและตัดสินใจ ทักษะในการปฏิเสธต่อรองผลประโยชน์ของตนเอง ทักษะในการสื่อสาร และทักษะในการควบคุมอารมณ์และความเครียด เป็นต้น

1.3.6) การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อน เนื่องจากเพื่อนเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความคิด เจตคติและพฤติกรรมของวัยรุ่นมาก ดังนั้นการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดจึงควรใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อนเพื่อประโยชน์ในการป้องกันยาเสพติด โดยการฝึกอบรมนักเรียน นักศึกษาที่มีบุคลิกเป็นผู้นำให้เป็นแกนนำของกลุ่มเพื่อนและมอบหมายบทบาทให้ปฏิบัติ เช่น บทบาทในการเป็นเพื่อนเรียน เพื่อนสนิท และผู้นำกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่ม โดยมีครูอาจารย์เป็นที่ปรึกษาในการดำเนินงานของกลุ่มเพื่อนอย่างใกล้ชิด

1.3.7) การปรับสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา เป็นการจัดบริเวณและสิ่งแวดล้อมให้เป็นสถานที่น่าอยู่น่าเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความรักและผูกพันต่อสถานศึกษาลดปัญหาการหนีเรียน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่างๆ และการจัดบริเวณภายในสถานศึกษาไม่ให้มีมุมอับ มุมปิดกั้นผู้คน และสถานที่ลับตาคนอื่น ๆ บังอยู่ เพื่อช่วยลดการจับกลุ่มมั่วสุ่มภายในสถานศึกษาได้อีกด้วย

2) กลุ่มนักเรียนที่มีประสบการณ์ในการใช้ยาเสพติดหรือกลุ่มเสี่ยง ส่วนมากจะเริ่มใช้ยาเสพติดประเภทยาบ้า กัญชาและสารระเหย ลักษณะและพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มนี้ คือ ไม่มีความรับผิดชอบ ไม่เอาใจใส่ในการเรียน ผลการเรียนตกต่ำ มีค่านิยมในการใช้ยาเสพติดและการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมส่อไปในทางกระทำที่ผิดระเบียบของโรงเรียน มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนอื่นๆ เช่น หนีเรียน หลบในชั้นเรียน มั่วสุ่มกันเพื่อเสพยาเสพติด การแก้ไขปัญหานักเรียนกลุ่มนี้สถานศึกษาต้องเข้าไปดำเนินการอย่างเร่งด่วน ก่อนที่นักเรียนจะใช้ยาเสพติดประเภทที่มีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งการแก้ไขปัญหานี้ให้กับนักเรียนกลุ่มนี้ ควรใช้มาตรการแทรกแซง และให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนกลุ่มนี้ ดังนี้

2.1) โรงเรียนควรจัดบริการให้คำปรึกษาแนะนำ โดยมีครูแนะแนว และการจัดการเรียนการสอนเสริมพิเศษให้แก่แก่นักเรียน

2.2) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่างๆ ให้อยู่ในกรอบที่เหมาะสม โดยการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อนในการให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่มีปัญหา

2.3) สร้างค่านิยมใหม่ในเรื่องการคบเพื่อนและการไม่ใช้ยาเสพติด

2.4) โรงเรียนดำเนินการมาตรการป้องปรามอย่างเข้มงวดในการตรวจค้นลักลอบนำยาเสพติดมาใช้และสุ่มตรวจปีสวาระนักเรียนกลุ่มนี้เป็นครั้งคราวโดย ไม่มีการแจ้งเตือนล่วงหน้า

2.5) จัดกลุ่มบำบัดในลักษณะของค่ายนักเรียนในโรงเรียน โดยมีครูอาจารย์คอยดูแลอย่างใกล้ชิด มีระเบียบที่รัดกุม

2.6) โรงเรียนประสานกับผู้ปกครองอย่างใกล้ชิดเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหานี้ โดยผู้ปกครองสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการจัดทำกลุ่มบำบัดรักษานักเรียนที่เริ่มมีปัญหานักเรียนใช้ยาเสพติดเพื่อช่วยให้การทำกลุ่มบำบัดประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

3) กลุ่มนักเรียนที่ติดยาเสพติด พฤติกรรมโดยทั่วไป คือ พุดจาโกหก หลอกลวง ลักขโมยทรัพย์สินของเพื่อนนักเรียน ครู-อาจารย์ และของโรงเรียนเพื่อนำเงินมาซื้อยาเสพติด สถานศึกษาควรดำเนินการเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด ดังนี้

3.1) ประสานให้ผู้ปกครองส่งนักเรียนกลุ่มนี้ เข้ารับการบำบัด รักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพในสถานบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพ

3.2) ในกรณีที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ไม่พร้อมที่จะส่งบุตรหลานเข้ารับการบำบัดรักษา โรงเรียนควรเป็นผู้ดำเนินการส่งนักเรียนเข้าบำบัดรักษา โดยไม่ควรไล่นักเรียนออกจากโรงเรียนด้วยเหตุผลที่นักเรียนติดยาเสพติด

3.3) จัดทำค่ายบำบัดรักษา ค่ายฟื้นฟูสมรรถภาพนักเรียนที่มีปัญหาเสพติดขึ้นภายในโรงเรียน ซึ่งสามารถดำเนินการโดยครูอาจารย์ที่ผ่านการฝึกอบรม และมีประสบการณ์ในการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพนักเรียนที่ติดยาเสพติด

4) กลุ่มนักเรียนที่มีพฤติกรรมในการค้ายาเสพติด เป็นกลุ่มนักเรียนที่มีพฤติกรรมในการขายยาเสพติดให้แก่เพื่อนนักเรียนด้วยกัน ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 นักเรียนที่เป็นผู้ค้ายาเสพติด โดยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการค้ายาเสพติดที่อยู่นอกโรงเรียนหรือเป็นผู้ค้ารายย่อย โรงเรียนควรประสานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการดำเนินการป้องปรามหรือปราบปรามยาเสพติด ก่อนที่ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนจะขยายตัวมากขึ้น

กลุ่มที่ 2 นักเรียนที่ติดยาเสพติด และขายยาเสพติดให้เพื่อนเพราะต้องการยาเสพติดของแถมเพื่อใช้เองหรือต้องการเงินเพื่อซื้อยาเสพติดใช้ นักเรียนกลุ่มนี้ถือว่าเป็นผู้ป่วยติดยาเสพติด ไม่ถือว่าเป็นอาชญากร โดยสันดาน โรงเรียนจะต้องคัดเตือนและภาคทัณฑ์ สั่งให้ยุติการกระทำดังกล่าวและส่งนักเรียนผู้นั้นเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ หรือให้ผู้ปกครองเป็นผู้ดำเนินการ ถ้านักเรียนยังไม่ยุติการกระทำดังกล่าว โรงเรียนควรดำเนินการเช่นเดียวกับนักเรียนกลุ่มที่ 1 คือติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

กล่าวโดยสรุปการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษานั้น สถานศึกษาได้กระทำมาตลอดเวลาดังแต่อดีตถึงปัจจุบัน แต่ยังมีนักเรียนกลุ่มเสี่ยงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่าการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาของทุกคนมานานทุกยุคสมัย ไม่เพียงแต่เกิดขึ้นในสถานศึกษาเท่านั้น เพียงแต่ระดับของการแพร่ระบาดอาจแตกต่างกัน ในปี 2553 รัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้มากยิ่งขึ้น

ในแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดปี 2553 (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ, 2553: 10) มีภาพรวมด้านสถานการณ์และการดำเนินงานดังนี้

สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในปี 2553 ได้รับผลกระทบจากปัญหาการผลิตและลักลอบนำเข้ายาเสพติดในพื้นที่ชายแดนภาคเหนือ ปัญหาความต้องการใช้ยาเสพติดในกลุ่มผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติดที่ยังคงมีอยู่ และกำหนดเป้าหมายที่จะดำเนินการไว้ให้ได้ถึง 300,000 คนในปี 2553 นอกจากนี้ปัญหาเครือข่ายการค้ายาเสพติดในเรือนจำ และเจ้าหน้าที่รัฐที่เป็นโจทก์ของการแก้ไข

ปัญหาด้านการควบคุมผู้ค้ายาเสพติดอีกด้านหนึ่ง เนื่องจากในปี 2553 งบประมาณด้านยาเสพติดของส่วนกลางโดยรวม ได้ถูกปรับลดลง ส่งผลให้ต้องมีการบูรณาการงบประมาณจากแหล่งต่างๆ โดยเฉพาะในระดับพื้นที่เข้ามาร่วมเพื่อยังคงไว้ซึ่งผลสัมฤทธิ์ในการต่อสู้และแก้ไขปัญหายาเสพติดมากยิ่งขึ้น

รัฐบาลจึงได้มีคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 249/2552 เรื่องปฏิบัติการประเทศไทยเข้มแข็งชนะยาเสพติดยั่งยืนภายใต้ยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกันระยะที่ 2 โดยมีจุดเน้นการปฏิบัติที่สำคัญ คือ กำหนดอำเภอเป้าหมาย 285 อำเภอ แก้ไขปัญหาใน 3 กลุ่มพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ชายแดนภาคเหนือ พื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 3 ระบบปฏิบัติการ คือ ระบบงานด้านบำบัดรักษาทั้งสมัครใจ บังคับบำบัดและระบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเรือนจำ สำหรับเจ้าภาพหลักที่ดำเนินการในแต่ละรั้ว/โครงการ ได้แก่

ตาราง 2.1 รั้ว/โครงการและหน่วยงานเจ้าภาพที่รับผิดชอบ

รั้ว/โครงการ	หน่วยงานเจ้าภาพ
1. รั้วชายแดน - โครงการสกัดกั้นการนำเข้ายาเสพติดตามแนวชายแดน	กระทรวงกลาโหม
2. รั้วชุมชน - โครงการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนประชาสังคมป้องกันยาเสพติด	กระทรวงมหาดไทย
3. รั้วสังคม - โครงการจัดระบบสังคมแบบบูรณาการ	กระทรวงมหาดไทย
- โครงการสถานประกอบการโรงงาน	กระทรวงแรงงาน
4. รั้วโรงเรียน - โครงการโรงเรียนป้องกันยาเสพติด	กระทรวงศึกษาธิการ
5. รั้วครอบครัว - โครงการครอบครัวสีขาวครอบครัวเข้มแข็ง	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- โครงการด้านปราบปรามและลดความเดือดร้อนของประชาชน	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- โครงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด	กระทรวงสาธารณสุข
- โครงการบริหารจัดการแบบบูรณาการ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำหรับรั้วโรงเรียนนั้นทางสถานศึกษาต้องมีการสำรวจพฤติกรรมของนักเรียนที่เข้าข่ายติดยาเสพติดก่อนจะเข้าสู่ระบบการบำบัดรักษาด้วยความสมัครใจ โดยการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติในเรื่องการเสพยาเสพติดที่เข้าถึงเยาวชนกลุ่มเสี่ยง นอกเหนือจากเฝ้าระวังโดยอาศัยกลุ่มเพื่อนในการปรึกษาและบำบัด

กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายที่จะยกคุณภาพมาตรฐานสถานศึกษาทุกระดับและพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย มีคุณธรรม มีความเป็นไทยและห่างไกลยาเสพติด จึงได้มอบหมายนโยบายให้หน่วยงานในกำกับ ดำเนินการให้สถานศึกษาในสังกัด จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียน โดยการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นภารกิจ 3 ด้าน (3D) ได้แก่ ด้านส่งเสริมประชาธิปไตย (Democracy) ด้านคุณธรรมและความเป็นไทย (Decency) และด้านภูมิคุ้มกันภัยจากยาเสพติด (Drug-Free)

สำหรับภารกิจ 3 ด้าน (3D) นั้น กระทรวงศึกษาธิการให้ทุกสถานศึกษาดำเนินการจัดกิจกรรมตามที่กำหนดหรือสามารถจัดกิจกรรมอื่นใดที่สอดคล้องกับนโยบาย 3D ได้ตามความเหมาะสม และจำนวนผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมด้านห่างไกลยาเสพติดหรือด้านภูมิคุ้มกันภัยจากยาเสพติด (Drug-Free) นี้ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 (ตามเป้าหมายของกระทรวง) โดยใช้แบบประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานสถานศึกษา 3D (หนังสือที่ ศธ.0602/5799 ลงวันที่ 23 พฤศจิกายน 2552)

กรอบกิจกรรมตามนโยบายมาตรฐาน 3D ในส่วนของด้านภูมิคุ้มกันภัยจากยาเสพติด (Drug-Free) จะมีกลยุทธ์ 5 ประการและอยู่ในมาตรฐาน 2.3 มีดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 จัดกิจกรรมรณรงค์และป้องกันยาเสพติด

กลยุทธ์ที่ 2 จัดกิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชนหน่วยงานในการป้องกันภัยจากยาเสพติด

กลยุทธ์ที่ 3 จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาห่างไกลยาเสพติด

กลยุทธ์ที่ 4 จัดกิจกรรมกีฬาต้านยาเสพติด

กลยุทธ์ที่ 5 สนับสนุน และส่งเสริมนักเรียน นักศึกษาใช้เวลาว่างให้เกิดคุณประโยชน์

มาตรฐาน 2.3 ด้านห่างไกลยาเสพติด (Drug-Free) รู้จักหลีกเลี่ยงห่างไกลยาเสพติดและสร้างภูมิคุ้มกันภัยจากยาเสพติด

ตัวบ่งชี้ที่ 25 ผู้เรียนมีความรู้และตระหนักในโทษภัยของสารเสพติดและสิ่งมอมเมา ไม่เสพหรือแสวงหาผลประโยชน์จากสิ่งเสพติด และสิ่งมอมเมา อันหมายถึงบุหรี่และสุราด้วย

โครงการ/กิจกรรมที่ควรจัดมีดังนี้

1. โครงการจัดตั้งชมรม TO BE NUMBER ONE
2. สร้างแกนนำโดยฝึกอบรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

3. โครงการอบรมให้ความรู้พิษภัยจากยาเสพติด
4. โครงการจัดนิทรรศการรณรงค์ป้องกันยาเสพติด
5. กิจกรรมอื่นๆ ที่สถานศึกษากำหนด

ตัวบ่งชี้ที่ 26 ผู้เรียนร่วมดำเนินกิจกรรมกับสถานศึกษาและชุมชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันจากยาเสพติด

โครงการ/กิจกรรมที่ควรจัดมีดังนี้

1. โครงการจัดเครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน สถานประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. โครงการประสานใจป้องกันภัยยาเสพติด
3. โครงการส่งเสริมความร่วมมือป้องกันภัยยาเสพติด
4. กิจกรรมอื่นๆ ที่สถานศึกษากำหนด

ตัวบ่งชี้ที่ 27 ผู้เรียนมีพฤติกรรมเสี่ยงกับยาเสพติดน้อยลง

โครงการ/กิจกรรมที่ควรจัดมีดังนี้

1. โครงการตรวจสารเสพติด
2. โครงการคัดกรองนักเรียน
3. โครงการอบรมนักเรียนต่อต้านยาเสพติด(กลุ่มเสี่ยง)
4. กิจกรรมอื่นๆ ที่สถานศึกษากำหนด

ตัวบ่งชี้ที่ 28 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี มีความชื่นชมและร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรีและกีฬา

โครงการ/กิจกรรมที่ควรจัดมีดังนี้

1. โครงการนันทนาการ
2. โครงการกีฬาต้านยาเสพติด
3. โครงการจัดลานกีฬา-ดนตรี
4. โครงการกีฬาอาชีพะเกมระดับสถานศึกษา/จังหวัด/สถาบัน/ภาค/ชาติ
5. กิจกรรมอื่นๆ ที่สถานศึกษากำหนด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2552 : 2-16) ปฏิบัติตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 82/2552 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2552 เรื่อง ยุทธศาสตร์และกลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดตามนโยบายรัฐบาล และคำสั่งที่ 249/2552 ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2552 ปฏิบัติการ “ประเทศไทยเข้มแข็ง ชนะยาเสพติด อย่างยั่งยืน” ภายใต้ยุทธศาสตร์ 5 ร้วป้องกัน ประกอบด้วย 1) ร้วชายแดน เป็นร้วแห่งการสกัดกั้น 2) ร้วสังคม เป็นร้วแห่งการจัดระเบียบเพื่อสังคมสงบสุข 3) ร้วชุมชน เป็นร้วแห่งการเสริมสร้าง

ความเข้มแข็งและสมานฉันท์ 4) รั้วโรงเรียน เป็นรั้วแห่งการป้องกันนักเรียนและเยาวชนในสถานศึกษา และรั้วครอบครัว เป็นรั้วแห่งความรัก ความผูกพัน ความเข้าใจ โดยมีเป้าหมายในการหยุดยั้งและลดระดับการขยายตัวของปัญหายาเสพติดซึ่งมีผลต่อวิถีชีวิต และความสงบสุขของประชาชนในการดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ดังกล่าว ได้มีการจัดตั้งกลไกอำนวยการและบริหารจัดการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในทุกระดับ สำหรับรั้วโรงเรียน รัฐบาลได้มอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นเจ้าภาพหลักในการประสานดำเนินการ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาทุกสังกัด ทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์

1. เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา
2. เพื่อลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษา
3. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชน องค์กรประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ในการนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตระหนักถึงความสำคัญและได้มอบหมายให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในสังกัด ดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ภายใต้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและแผนยุทธศาสตร์ตามนโยบายสถานศึกษา 3 ดี (3D) ของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้สถานศึกษาได้รับการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

การประเมินสถานศึกษาในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ภายใต้ยุทธศาสตร์ “รั้วโรงเรียน” และนโยบายด้านภูมิคุ้มกันภัยยาเสพติด (Drug-Free) ได้บูรณาการและกำหนดขอบเขตการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพด้านภูมิคุ้มกันภัยยาเสพติด (Drug-Free) ตามนโยบายสถานศึกษา 3 ดี (3D) ที่กระทรวงศึกษาธิการมอบให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจัดทำขึ้น เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพระดับนโยบาย 2 ด้าน ประกอบด้วย

1. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา เป็นมาตรฐานเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเพื่อเร่งรัดพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยมีการวางแผน การจัดกิจกรรม การจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานศึกษามีความร่วมมือกับทุกฝ่ายและมีการติดตามประเมินผลตามแนวทางการดำเนินงานจำนวน 6 มาตรฐาน 16 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 การวางแผนพัฒนาสถานศึกษา ส่งเสริม สนับสนุนทรัพยากร บุคลากร และสิ่งอำนวยความสะดวกในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีการกำหนดนโยบายและจัดทำแผนพัฒนาด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีการกำหนดโครงสร้างและผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีการส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาเสพติดในสถานศึกษา

มาตรฐานที่ 2 การจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งเสริมการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด

มาตรฐานที่ 3 การจัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมด้านยาเสพติด

ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและห่างไกลจากยาเสพติด

ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีการจัดกระบวนการเรียนรู้หรือบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อมาใช้เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ตัวบ่งชี้ที่ 4 มีการสรรสร้างนวัตกรรม/โครงการ/กิจกรรมด้านยาเสพติด

มาตรฐานที่ 4 การพัฒนาครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาให้มียอดความรู้และทักษะการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพด้านยาเสพติด

ตัวบ่งชี้ที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำ มียอดความรู้และทักษะในการบริหารจัดการเป็นผู้มีคุณธรรม มุ่งมั่นในการทำงาน และเป็นแบบอย่างที่ดี

ตัวบ่งชี้ที่ 2 ครูผู้สอนมียอดความรู้ และทักษะการปฏิบัติงานด้านการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด เป็นผู้มีคุณธรรม มุ่งมั่นในการทำงานและเป็นแบบอย่างที่ดี

ตัวบ่งชี้ที่ 3 บุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ มีคุณธรรม มุ่งมั่นและอุทิศตนในการทำงานและเป็นแบบอย่างที่ดี

มาตรฐานที่ 5 การมีส่วนร่วมทุกฝ่ายในการดำเนินงานตามนโยบายสถานศึกษาด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีการสร้างและพัฒนาเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา/หน่วยงาน

ตัวบ่งชี้ที่ 2 ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วม และให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามนโยบายของสถานศึกษาด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ 3 สถานศึกษามีการรับข้อมูลข่าวสารจากภาคีเครือข่ายจากชุมชนอย่างหลากหลาย

มาตรฐานที่ 6 การกำกับ ติดตาม ประเมินผลให้สถานศึกษาพัฒนาเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสถานศึกษาด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีระบบ กลไก และแผนการกำกับติดตามประเมินผลที่ชัดเจน

ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีรายงานผลการติดตาม ประเมินผลและนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษาด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

2. ด้านผลที่เกิดกับผู้เรียน เป็นมาตรฐานเกี่ยวกับผลที่เกิดจากการจัดการศึกษาและจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีความรู้ มีเจตคติที่ดี และมีพฤติกรรมตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จำนวน 1 มาตรฐาน 6 ตัวบ่งชี้

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนรู้จักหลีกเลี่ยงป้องกันภัยตนเองให้ห่างไกลยาเสพติด

ตัวบ่งชี้ที่ 1 ผู้เรียนมีความรู้ และตระหนักถึงโทษภัยของยาเสพติดและสิ่งมอมเมา

ตัวบ่งชี้ที่ 2 ผู้เรียนไม่เสพหรือแสวงหาผลประโยชน์จากสิ่งเสพติดและสิ่งมอมเมา

ตัวบ่งชี้ที่ 3 ผู้เรียนร่วมดำเนินกิจกรรมกับสถานศึกษาและชุมชนเพื่อป้องกันภัยจากยาเสพติด

ตัวบ่งชี้ที่ 4 ผู้เรียนมีพฤติกรรมเสี่ยงกับยาเสพติดน้อยลง

ตัวบ่งชี้ที่ 5 ผู้เรียนร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรีและกีฬา

ตัวบ่งชี้ที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะชีวิต สามารถหลีกเลี่ยงป้องกันภัยอันตรายและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

กล่าวโดยสรุปการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของรัฐบาล ได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก จึงได้กำหนดเป็นรัฐ/โครงการขึ้นเพื่อให้สถานศึกษานำแนวทางที่กำหนดให้ไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยกำหนดเป็นกลยุทธ์ มีมาตรฐาน ตัวบ่งชี้และโครงการ/กิจกรรมรองรับไว้อย่างชัดเจน

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิพนธ์ กุลนิศย์ (2538) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการเริ่มและเลิกสูบบุหรี่ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มปัจจัยที่มีผลต่อการเริ่มสูบบุหรี่ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีลำดับความสำคัญมากที่สุด คือ ปัจจัยเชิงนโยบายของรัฐ อันดับสองคือปัจจัยเชิงคุณภาพและปัจจัยเชิงสังคมและสภาพแวดล้อม อันดับสามคือปัจจัยเชิงธุรกิจการค้า ส่วนปัจจัยเชิงจิตวิทยามีความสำคัญเป็นอันดับสุดท้าย สำหรับกลุ่มปัจจัยที่มีผลต่อการเลิกสูบบุหรี่ของนักเรียนที่มีลำดับความสำคัญมากที่สุดคือปัจจัยเชิงจิตวิทยา ปัจจัยเชิงสังคมและสภาพแวดล้อมและปัจจัยเชิงสุขภาพ รองลงมาคือปัจจัยเชิงนโยบายของรัฐ ส่วนปัจจัยเชิงธุรกิจการค้ามีความสำคัญเป็นอันดับสุดท้าย

อรอนงค์ หงษ์ขุมแพ (2538) ได้วิจัยเรื่อง “ความรู้เกี่ยวกับยาฆ่าและ การป้องกันตนเองจาก การเสพยาฆ่าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผลการวิจัย พบว่า ประชากรส่วนใหญ่มีความรู้เฉลี่ยอยู่ในระดับดีมากตามเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ ในการป้องกันตนเองจากการเสพยาฆ่า ใช้การตัดสินใจที่จะมีพฤติกรรมอย่างไรบนพื้นฐานของความรู้ถึง โทษของยาฆ่า สัมพันธภาพในครอบครัว และความมุ่งมั่นในชีวิตเพื่อจะปฏิบัติในกรณีผู้ชักชวนให้ เลิกเสพด้วย และจากประสบการณ์ทางสภาพแวดล้อมทั้งใน โรงเรียน และนอกโรงเรียนของประชากร ยังปรากฏว่ามีการใช้ยาฆ่า มีการซื้อขายยาฆ่าและมีการชักชวนให้เสพยาฆ่า

เยาวภา ผลกันทา (2540) ได้วิจัยเรื่อง “การรับรู้อันตรายและสถานการณ์การใช้ยาฆ่าของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดลำปาง” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ อันตรายของยาฆ่าอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 58.2 ส่วนการรับรู้สถานการณ์การใช้ยาฆ่าในโรงเรียนพบว่า เคยเห็นบุคคลเสพยาฆ่าซึ่งเป็นเพื่อนในโรงเรียน ร้อยละ 14.2 เพื่อนนอกโรงเรียนร้อยละ 22.4 เคยเห็น การแจกจ่ายยาฆ่าในโรงเรียนร้อยละ 9.7 และเคยเห็นอาการของผู้เสพยาฆ่า ร้อยละ 14.8 รับรู้ว่ามี การซื้อขายยาฆ่าในโรงเรียนร้อยละ 40.9 และมีความเห็นว่าสถานการณ์การใช้ยาฆ่าในโรงเรียนลดลง ร้อยละ 32.1

นงคราญ ณรงค์ศักดิ์ (2540) ได้วิจัยเรื่อง “การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย” ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงาน ป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนส่วนใหญ่มีการสำรวจเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติดของนักเรียน พบว่า มี การใช้บุหรี่มากที่สุด รองลงมา คือแอมเฟตามีน(ยาบ้า) สารระเหย สุรา สาเหตุของการแพร่ระบาด นักเรียนเกินครึ่งนำมาเสพในโรงเรียน โดยเฉพาะในห้องน้ำห้องส้วมมีการมั่วสุมกันมากที่สุด มีการ ดำเนินงานป้องกันยาเสพติด โดยการสอดแทรกความรู้และวิธีการป้องกันยาเสพติดในการเรียนการสอน มีการปิดป้ายประกาศข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มีการพัฒนาความรู้พื้นฐาน การป้องกันยาเสพติดให้แก่บุคลากรแก่นำนักเรียน มีการดำเนินตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดย การพัฒนาสภาพแวดล้อมและโครงสร้างให้เหมาะสมกับการเรียนรู้และจัดกิจกรรมพัฒนาการเรียนแก่ นักเรียนมีการดำเนินการป้องกันยาเสพติดร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ มีการนิเทศติดตามผล และส่วนใหญ่ เมื่อพบนักเรียนใช้ยาเสพติดจะใช้วิธีตักเตือนตลอดจนมีการจัดณรงค์ป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน

วุฒิภาพ ภาพยนตร์ (2540) ได้วิจัยเรื่อง “ความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับสารเสพติดของ นักเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความประพฤติดีผิดปกติ ร้อยละ 13.8 เมื่อแยกระดับความผิดปกติพบว่า มีความผิดปกติน้อย ร้อยละ 65.7 ผิดปกติปานกลาง ร้อยละ 20.5 และผิดปกติมาก ร้อยละ 13.7 ความประพฤติดีเกี่ยวกับสารเสพติดที่เคยใช้ได้แก่ สารระเหย ร้อยละ 3.6 กัญชา ร้อยละ 3.0 และยาบ้าร้อยละ 3.0 ในเรื่องความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด พบว่านักเรียนมีความรู้

ไม่เพียงพอ ร้อยละ 83.3 ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับสารเสพติดพบว่านักเรียนทั้งหมดมีความคิดเห็นเป็นลบต่อสารเสพติด

อารีรัตน์ ภู่อิ่ม (2540) ได้วิจัยเรื่อง “ปัญหาและความเป็นไปได้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการเสพยาบ้าในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5” ผลการวิจัยพบว่าระดับปัญหาการเสพยาบ้าของนักเรียนโดยภาพรวมของปัญหาที่มีต่อนักเรียน โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน อยู่ในระดับมาก การดำเนินการป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การให้ความรู้เกี่ยวกับยาบ้ายังไม่เพียงพอที่จะทำให้ นักเรียนป้องกันตนเองจากการเสพยาได้ ส่วนความเป็นไปได้ในการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดของนักเรียน ตามความคิดของผู้กำหนดและบริหารนโยบายในการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา พบว่า การแก้ไขปัญหายาโดยใช้ความเข้าใจ กำกับดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด มีความเป็นไปได้ในการป้องกันปัญหาดังกล่าวสูงสุด นอกจากนี้อาจใช้วิธีการให้นักเรียนฝึกสมาธิ จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับยาเสพติด นำผู้มีประสบการณ์ลงคิดมาเป็นแกนนำเฝ้าระวังในโรงเรียน และจัดให้มีนักสังคมสงเคราะห์ในโรงเรียน เพื่อให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหายาของนักเรียนเป็นรายบุคคล

ธัญวรรณ ธนามี (2541) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูต่อกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา: ศึกษากรณี โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษา จังหวัดสระบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 62.3 รู้จักทั้งชนิด ลักษณะของสารเสพติด วิธีเสพ อาการที่แสดง และโทษของสารเสพติด โดยรับรู้จากสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ครูร้อยละ 57.3 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาแพร่ระบาดของสารเสพติดในโรงเรียน และครูร้อยละ 96.3 ตระหนักถึงประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา และมีความเห็นว่าความพร้อมด้านบริหารและการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความพร้อมในด้านงบประมาณอยู่ในระดับต่ำ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการ ครูร้อยละ 96.3 เห็นว่าโรงเรียนมีนโยบายอย่างชัดเจนที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ด้านความคิดเห็นต่อความพอเพียงของกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีกิจกรรมประเภทประกาศเตือน การอบรมบรรยายให้ความรู้ ปลูกฝังค่านิยมให้นักเรียนห่างไกลสารเสพติด เป็นกิจกรรมที่มีความพอเพียงค่อนข้างสูง ส่วนกิจกรรมที่มีความพอเพียงค่อนข้างต่ำ คือกิจกรรมการใช้สื่อต่างๆ เพื่อณรงค์ให้นักเรียนห่างไกลสารเสพติด ด้านความคิดเห็นต่อความพอเพียงของกิจกรรมแก้ไขปัญหายาเสพติด ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีกิจกรรมการตักเตือนทำทัณฑ์บนการลงโทษนักเรียนที่เสพยาเสพติด เป็นกิจกรรมที่มีความพอเพียงค่อนข้างสูง ส่วนกิจกรรมที่มีความพอเพียงค่อนข้างต่ำ คือ การตรวจสอบสารพิษในร่างกายนักเรียน และการส่งต่อนักเรียนที่ติดสารเสพติดเพื่อบำบัดรักษา นอกจากนี้ยังพบว่า ความรู้

ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเสพติด ความรู้ความเข้าใจในปัญหาการแพร่ระบาด ความพร้อมด้านการบริหารงาน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมการป้องกันและกิจกรรมการแก้ไขปัญหายาเสพติด ส่วนการตระหนักถึงประโยชน์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับกิจกรรมป้องกันการแก้ไขปัญหายาเสพติด

วีรพงศ์ ใจสุนทร (2542) ได้วิจัยเรื่อง “การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดลำพูน” ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดลำพูนให้ความสำคัญในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนในระดับมาก นอกจากนี้ครูและอาจารย์ส่วนใหญ่มีการรับทราบนโยบายการป้องกันยาเสพติด การดำเนินการเมื่อพบนักเรียนใช้สารเสพติดส่วนใหญ่ใช้วิธีการตักเตือนทำทัณฑ์บน และให้พักการเรียน การพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งครูและนักเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีจัดประชุมและอบรม และเผยแพร่ความรู้โดยการสอดแทรกในการเรียนการสอนจัดทำเอกสารแผ่นพับ จัดป้ายประกาศข่าวสาร พัฒนาระบบงาน และเครื่องมือในการอบรมทักษะชีวิตมีการณรงค์ป้องกันยาเสพติดในรูปแบบโครงการ ส่วนกิจกรรมรณรงค์ที่จัดมากที่สุด คือการเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด

อาธิ ครุตากยวงศ์ (2542) ได้วิจัยเรื่อง “พฤติกรรมด้านความรู้และการป้องกันตนเองจากการเสพยาบ้าของนักเรียนนักศึกษาในเขตภาคใต้ของประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่านักเรียนนักศึกษาเห็นว่าในสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับยาบ้าที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีการเสพกันมากขึ้นคิดเป็นร้อยละ 38.08 เกิดจากบางคนอยากทดลองเสพร้อยละ 23.12 เห็นว่ากลายเป็นเรื่องธรรมดาร้อยละ 12.13 มีการซื้อยาให้เห็นร้อยละ 11.35 มีการเสพให้เห็นร้อยละ 10.41 และมีคนมาชักชวนให้เสพร้อยละ 9.91 นักเรียนนักศึกษาเคยเข้าร่วมกิจกรรมการรณรงค์ต่อต้านยาบ้าร้อยละ 51.38 และนอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนนักศึกษาสามารถป้องกันตนเองจากการเสพยาบ้าได้ร้อยละ 87.46 ยังไม่แน่ใจร้อยละ 11.29 และป้องกันตนเองไม่ได้ร้อยละ 1.25 ซึ่งการป้องกันตนเองได้โดยการไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาบ้า โดยวิธีหลีกเลี่ยง ปรีกษาพ่อแม่ ออกกำลังกาย ทำงานอดิเรก เล่นกีฬา อ่านหนังสือ อ่านการ์ตูน ไม่คิดมาก ทำใจให้สบาย ไม่ไปมั่วสุมกับพวกที่คิดยา กรณีมีคนมาชวนให้เสพยาบ้าจะป้องกันตนเองโดยการเดินหนีปฏิเสธ อธิบายให้ทราบถึงโทษและพิษภัยของยาบ้า เลิกคบ อ้างว่าติดธุระ อ้างว่าจะไปซื้อของหรือเพื่อหาโอกาสหนีห่างและทำเป็นไม่สนใจแล้วหาทางออก

วรวัฒน์ บุญมา (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของเยาวชนโรงเรียนเชิงคำวิทยาคม จังหวัดพะเยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง นักเรียน และเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนและปัจจัยที่มีผลต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ผลการศึกษาพบว่า ผู้ได้รับการอบรมความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา

ยาเสพติดมากที่สุดคือ กลุ่มนักเรียน รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดน ผู้ปกครองและครูตามลำดับ ครูให้ความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมากกว่านักเรียน เจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนให้ความร่วมมือมากกว่าผู้ปกครอง

สมรวัติ มงพลเมือง (2545) ได้วิจัยเรื่อง “การแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมต่างๆ ไปที่มีผลต่อการชักจูงให้เด็กนักเรียนติดยาเสพติด คือ 1) ปัญหาครอบครัวแตกแยก การที่เด็กไม่ได้รับความอบอุ่นจากครอบครัว การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด สถานศึกษาที่มีบริเวณที่เป็นแหล่งมั่วสุมของเด็กนักเรียนโดยเฉพาะห้องน้ำ ห้องส้วมภายในโรงเรียน ค่านิยมการที่นักเรียนนิยมไปเที่ยวเตร่ตามสถานบันเทิงเรีงรมย์ ซึ่งมักเป็นแหล่งที่มีการมั่วสุมเสพยาเสพติดของเด็กวันรุ่น 2) ปัจจัยเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนที่จะประสบผลสำเร็จได้นั้น จะต้องมีการร่วมมือกันระหว่างครู โรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครองและองค์กรต่างๆ 3) ในด้านการประสานความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีความรู้ด้านยาเสพติดในการให้ข้อมูลข่าวสารและเป็นวิทยากรบรรยายด้านความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ปรากฏว่าโรงเรียนที่มีการจัดเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปบรรยายเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดกลับมีอัตราของเด็กติดยาเสพติดมากกว่าโรงเรียนที่ไม่ได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาบรรยาย

อารีย์ กุมารแก้ว (2545) ได้วิจัยเรื่อง การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ รวบรวมข้อมูลโดยใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของกลุ่มยาเสพติด ได้แก่ บุหรี่และยาบ้า และยังพบว่า ผู้เสพยาบ้าส่วนใหญ่คือเด็กนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนสาเหตุการใช้ยาเสพติดคือ ต้องการทดลองใช้ ปัญหาทางด้านครอบครัวและการเลียนแบบเพื่อน ส่วนด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับมาก โดยโรงเรียนมีนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมต่างๆ อยู่หลายรูปแบบ แต่ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นเนื่องจาก มีจำนวนนักเรียนมากเกินไป พื้นที่ของโรงเรียนมีบริเวณกว้าง มีมุมอับเป็นที่ลี้ภัยสะดวกต่อการเสพยาและค้ายา ขาดแคลนบุคลากรผู้บริหารและครูขาดความตระหนักในปัญหายาเสพติด

ชาติชาย เมืองลือ (2547) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า การจัดให้มีความร่วมมือระหว่างครู โรงเรียน ชุมชนและองค์กรต่างๆ และการจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าไปตรวจในโรงเรียนและร่วมมือกับครูนั้น สามารถช่วยป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนได้ ส่วนปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการให้การศึกษาและข้อมูลข่าวสารแก่นักเรียนอย่าง ต่อเนื่องจะช่วยป้องกันปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่าในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดหรือปัญหาการเสพยาเสพติด นั้นมีรายงานวิจัยของผู้ที่สนใจศึกษามาโดยตลอด แสดงให้เห็นว่าปัญหาสารเสพติดยังคงเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการป้องกันและแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากยาเสพติดยังคงมีอยู่และนับวันจะขยายวงกว้างมากขึ้นทั้งประเภทของยาเสพติดและจำนวนผู้เสพยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่จะเป็นกำลังของชาติในอนาคตและเป็นทรัพยากรสำคัญที่ต้องได้รับการป้องกันและแก้ไขจากผู้รับผิดชอบโดยตรง คือสถานศึกษาและการได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย

2.5 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

